

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

TUEN TARPEESSA OLEVA LAPSI PÄIVÄHOIDOSSA KIURUVEDELLÄ

TEKIJÄT: Jutta Erholtz
Nina Jokinen
Paula Knuutinen
Sirpa Oksanen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Jutta Erholtz, Nina Jokinen, Paula Knuutinen ja Sirpa Oksanen	
Työn nimi Tuen tarpeessa oleva lapsi päivähoitossa Kiuruvedellä	
Päiväys 14.11.2017	Sivumäärä/Liitteet 44/5
Ohjaajat Anne-Leena Juntunen ja Marjaana Tuovinen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Kiuruveden kaupungin varhaiskasvatuspalvelut	
Tiivistelmä Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Kiuruveden kaupungin Satumetsän päiväkoti. Opinnäytetyössä selvitettiin, miten Satumetsän varhaiskasvattajien ja tuen tarpeessa olevien lasten perheiden vuorovaikutusta pystyttäisiin parantamaan. Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka toteutettiin Webropol-kyselynä Satumetsän päiväkodin tukea tarvitseville lasten perheille. Kyselyssä selvitettiin, kuinka Satumetsän varhaiskasvattajat ovat onnistuneet tiedottamaan tuen tarpeessa olevien lasten perheitä eri tukimuodoista. Tutkimustuloksia ei voida yleistää, koska vastauksia saatiin vain viideltä perheeltä. Tutkimustuloksista keskeisimmäksi kehittämiskohteeksi nousi varhaiskasvattajien tietoisuus erilaisista tukimuodoista, joita perheet voisivat saada. Opinnäytetyön tuloksena saatiin päiväkodin varhaiskasvattajille tietoa, miten vuorovaikutus perheiden kanssa on onnistunut ja miten sitä voisi kehittää. Osa perheistä koki, ettei tukimuodoista ollut kerrottu tarpeeksi. Tukimuodoista kertominen on yksi kehittämiskohde Satumetsän varhaiskasvattajille. Yleisimmät tukimuodot koottiin opinnäytetyön liitteeksi, minkä Satumetsän varhaiskasvattajat voivat tulostaa tukea tarvitsevien lasten perheille. Webropol- kyselyn <i>Miten arki sujuu perjeessänne</i>- kysymyksessä, perheet toivat esille saavansa voimavaroja sopeutumisvalmennuksesta ja pienistä reissuista. Kysymyksessä <i>Millaisia tukimuotoja tuen tarpeessa oleva lapsi ja perhe saavat</i>, esille nousivat puhe- ja toimintaterapia sekä vammais- ja kotipalvelut, lisäksi vertaistuki. Vuorovaikutus varhaiskasvattajien ja perheiden välillä koettiin hyväksi, kuitenkin esille nousi, että kaikki työntekijät eivät osaa vastata kysymyksiin. Kiertävältä erityislastentarhanopettajalta saatiin kuitenkin puuttuva tieto.	
Avainsanat varhaiskasvatus, palveluohjaus, vuorovaikutus, asiakaslähtöisyys, osallisuus	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Authors Jutta Erholtz, Nina Jokinen, Paula Knuutinen and Sirpa Oksanen			
Title of Thesis A child in need for support in day care In Kiuruvesi			
Date	14.11.2017	Pages/Appendices	44/5
Supervisors Anne-Leena Juntunen and Marjaana Tuovinen			
Client Organisation /Partners The Early Childhood Education Services of the City of Kiuruvesi			
Abstract The client organization of the thesis was Satumetsä Kindergarten in Kiuruvesi. The purpose investigated out how to improve the interaction between Satumetsä's early childhood educators and families of children in need for support. The thesis was a qualitative research which was carried out as a Webropol survey for families of children in need for support in Satumetsä kindergarten. The questionnaire was aimed to find out how Satumetsä's educators have been able to inform the families in need for support of various forms of support. The research results cannot be generalized as only five families responded. The research showed that the main focus of development is the educators' awareness of the various forms of support that families can obtain. As a result of this thesis, information was provided to educators about how successful the interaction with the families had been and how to develop it further. Some of the families felt that they had not received enough information about the forms of support. One of the development targets for Satumetsä's educators is to give more information to families in need about the various forms of support are summarized on the appendix. In the appendix is summerized the most common forms of support. Satumetsä's educators can print this appendix to families in need for support. In a Webropol survey <i>How your´s weekday work in your family</i> question, the families introduce that they contract asset for adaptation training and small trips. In the question <i>what kind of supports families of children in need for support</i>, raised speech- and occupational therapy and disability- and homeservices in addition peer support. Interaction between early educators and families was felt good, however raised that all employees don´t know how to answer questions. Itinerant kindergartenteacher give missing the information.			
Keywords case management, early childhood education, interaction, customer orientation, participation			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	5
2	KIURUVEDEN SATUMETSÄN PÄIVÄKOTI.....	6
3	TUEN TARVE VARHAISKASVATUKSESSA.....	7
3.1	Tuen tarpeessa oleva lapsi varhaiskasvatuksessa	9
3.2	Varhaiskasvattajien ja perheiden vuorovaikutus	12
3.3	Osallisuus varhaiskasvatuksessa	14
4	PALVELUOHJAUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	17
4.1	Palveluohjauksen prosessi	18
4.2	Asiakaslähtöisyys varhaiskasvatuksessa	20
4.3	Kiuruveden tukimuotoja alle kouluikäisille lapsille ja perheille.....	21
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	23
5.1	Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus	23
5.2	Aineiston keräys.....	24
5.3	Aineiston analyysi	25
5.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	26
6	TUTKIMUSTULOKSET	27
6.1	Voimavaroja arjen hyvinvoinnissa	27
6.2	Perheiden tukeminen varhaiskasvatuksessa	28
6.3	Perheiden ja lasten tukimuotojen saatavuus	28
6.4	Vuorovaikutus varhaiskasvattajien ja perheiden välillä	28
6.5	Tukimuotojen esille tuominen päivähoitossa	29
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	31
8	POHDINTA	33
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	35
	LIITE 1: HAASTATTELUKYSYMYKSET VARHAISKASVATUKSEN PALVELUOHJAAJALLE	39
	LIITE 2: WEBROPOL-KYSELY VANHEMMILLE	40
	LIITE 3: TUKIMUODOT KIURUVEDELLÄ.....	42
	LIITE 4: SAATEKIRJE 1.....	43
	LIITE 5: SAATEKIRJE 2.....	44

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatulain (2015, § 1) mukaan jokaisella lapsella on yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Tavoitteena on tunnistaa yksilöllisen tuen tarve ja sen perusteella järjestää lapselle tarkoituksenmukainen tuki monialaisessa yhteistyössä. Tuen tarpeessa olevalla lapsella tulee olla tarjolla erityislastentarhanopettajan (ELTO) palveluita. Erityislastentarhanopettaja on lastentarhanopettaja, jolla on erityisopetuksen kelpoisuus varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvattaja on päivähoidon aikuinen, joka vastaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisesta päivähoidossa. Vuorovaikutus on yhteistyötä, jolla voidaan saavuttaa yhdessä asetettu päämäärä, esimerkiksi lapsen tukeminen. Vastuu vuorovaikutuksen etenemisestä on varhaiskasvattajalla, koska hän on alansa asiantuntija. Liika kiirehtiminen asioiden etenemisessä pahentaa vuorovaikutustilannetta. Turvallisuudentunnetta vanhemmille tuo se, että päivähoidossa on varhaiskasvattajia joihin voi luottaa ja joilla on aikaa kuunnella arjen kiireen keskellä. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä ja Virolainen 2012, 140–141.)

Vanhempi on aina tärkein ja ensisijainen ihminen lapselle, joten yhteistyössä korostuu vanhemmuuden tukeminen. Ammatillisuuden ollessa parhaimmillaan osoitetaan aitoa kiinnostusta lasta ja perhettä kohtaan. Varhaiskasvattajalla tulee olla tietoa lapsen kehityksestä ja taitoa antaa hienotunteisesti sekä positiivista että negatiivista palautetta. (Kanninen ja Sigfrids 2012, 133–134.) Tarve palveluohjaukselle on syntynyt palveluiden hajanaisuudesta. Palveluohjauksella tarkoitetaan asiakaslähtöistä, luottamuksellista ja perheiden etua ajavaa työtappaa. (Hänninen 2007, 35.) Palveluohjauksessa suunnitellaan, organisoidaan, yhteen sovitetaan ja arvioidaan sellaisia palveluita, joita perheet senhetkisessä elämäntilanteessaan tarvitsevat. Tämä tapahtuu yhteistyössä varhaiskasvattajan ja perheen välillä. (Pietiläinen ja Seppälä 2008, 10–11.)

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, johon teemme Webropol-kyselyn Kiuruveden Satumetsän päiväkotiiin tuen tarpeessa olevien lasten perheille. Kyselyn tavoitteena on selvittää, kuinka Satumetsän varhaiskasvattajat ovat onnistuneet tiedottamaan tuen tarpeessa olevien lasten perheitä eri tukimuodoista. Opinnäytetyössä selvitetään, miten Kiuruveden varhaiskasvattajien vuorovaikutusta pystyttäisiin parantamaan tuen tarpeessa olevien lasten perheiden kanssa.

Opinnäytetyömme alkaa toimeksiantajan esittelyllä, minkä jälkeen kuvaamme työn teoreettisen taustan. Opinnäytetyömme avainsanoina ovat palveluohjaus, varhaiskasvatus, vuorovaikutus, asiakaslähtöisyys ja osallisuus. Pyrimme saamaan teorian ja Webropol-kyselyn avulla vastauksia siihen, miten varhaiskasvattajien ja perheiden vuorovaikutusta voitaisiin parantaa. Tutkimuksen toteutuksessa esittelemme työmme etenemisen, kohdejoukon, tutkimusmenetelmän, aineistonkeruun ja sisällön analyysin sekä tutkimuksemme eettisyyden ja luotettavuuden. Lopuksi esittelemme johtopäätökset ja kehittämisehdotukset. Opinnäytetyömme päättyy pohdintaan koko opinnäytetyön prosessista ja tuloksista.

2 KIURUVEDEN SATUMETSÄN PÄIVÄKOTI

Satumetsän päiväkotitoimi on noin 100 paikkainen. Satumetsässä toimii kolme päiväryhmää, ja vuorohoitotoimia järjestetään kahdessa ryhmässä. Satumetsä toimii lapsilähtöisesti. Toiminnan suunnittelussa ovat mukana myös lapset, ja heidän toiveitaan kuunnellaan. Päivähoito on suunniteltu innostavaksi ja viihtyisäksi. Henkilökunta suhtautuu kaikkiin lapsiin, vanhempiin, yhteistyötahoihin sekä työkollegoihin kunnioittavasti. Henkilökunta kohtelee kaikkia perheitä tasavertaisesti ja palveluhenkisesti. Ohjaus ja neuvonta kuuluvat kaikille lapsille ja perheille. Satumetsän arvoihin kuuluvat lisäksi: positiivinen ja avoin suhtautuminen asioihin, sitoutuminen työhön sekä joustavuus. Jokaista lasta kohdellaan yksilönä ja erilaiset lapset hyväksytään. (Satumetsän päiväkotitoimi s.a. 4–5.)

Päivähoidossa tuetaan jokaista lasta pedagogiikan keinoin. Huolen herätessä lapsesta, on tärkeää tehostaa omaa havainnointia ja dokumentoida se. Lasta tuetaan pedagogisella ammattitaidolla arjessa ja jäsennetään huolet työtoimien kesken. Huoli otetaan esille yhdessä vanhempien sekä kiertävän erityislastentarhanopettajan (KELTON) kanssa. Kiertävä erityislastentarhanopettaja on varhaiskasvatuksen yhteistyökumppani, joka auttaa löytämään tuen tarpeessa olevat lapset mahdollisimman nopeasti varhaiskasvatuksen ympäristöstä. Hänellä on tietoa ja taitoa liittyen tukea tarvitsevien lasten asioihin. Yhdessä keskustellen voidaan antaa varhaista tukea, jotka kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan (arkikielessä käytetään lyhennettä VASU). Tällöin lapsi välttyy monien tuen tarpeiden kasautumiselta. (Satumetsän päiväkotitoimi, s.a. 28.)

Vanhemmat voivat hakea tukea tarvitsevalleen lapselle päivähoitoa kuten muutkin vanhemmat. Tukea tarvitsevat lapset tulevat päiväkodissa ja perhepäivähoidossa päivähoitotoimien perusrakenteisiin. Tukea tarvitsevan lapsen päivähoito suunnitellaan yhdessä vanhempien, KELTON ja henkilökunnan kanssa, jotta lapsi voi toimia luontevasti ryhmässä yhdessä leikkikavereidensa kanssa. Jokaisella lapsella on oikeus osallistua yhteisiin toimintoihin ryhmässä. (Satumetsän päiväkotitoimi, perehdytys ja varhaiskasvatussuunnitelma s.a. 28.) Tukea tarvitsevat lapset sijoittuvat päivähoitotoimissa tavallisiin ryhmiin tai myös perhepäivähoitoon. Kiuruvedellä ei ole erillistä ryhmää pelkästään tukea tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatus toimii inklusioperiaatteella. Kiuruvedellä toimii kiertävä erityislastentarhanopettaja, jonka työhön kuuluu päivähoito ja perhepäivähoito. Inklusiiossa tukea tarvitsevat lapset sijoitetaan tavalliseen päivähoitotoimintaan, eikä heille tehdä omaa ryhmää.

3 TUEN TARVE VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvattajilla on tärkeä rooli lapsille ja heidän perheilleen, varsinkin silloin, kun lapsella ilmenee tuen tarvetta. Päivähoidon varhaiskasvattajilla tulisi olla riittävästi ammatti- sekä vuorovaikutustaitoja, erityisesti silloin, kun lapsen tuen tarve ilmenee. Tukea tarvitsevan lapsen perheiden kanssa tehtävä yhteistyö korostuu entisestään ja myös yhteistyö muiden tahojen kanssa. (Määttä ja Rantala 2016, 123.) Hyvä suhde vanhempien ja varhaiskasvattajien välillä auttaa sekä lasta että perhettä. Erilaiset tarpeenmukaiset tukimuodot kuuluvat kaikille lapsille ja perheille, joten varhaiskasvattajilla tulisi olla riittävästi tietoa, millaisia tukimuotoja perheiden on mahdollista saada. Seuraavissa luvuissa avaamme opinnäytetyömme kannalta tärkeitä käsitteitä, joita ovat varhaiskasvatus, palveluohjaus, tuen tarpeessa oleva lapsi, vuorovaikutus, asiakaslähtöisyys ja osallisuus.

Keskeisimmät tehtävät varhaiskasvatuksessa voidaan jakaa kolmeen kokonaisuuteen, joita ovat lapsen hoito, opetus ja kasvatus. Varhaiskasvattajien tehtäviin kuuluu myös antaa tukea lasten perheille heidän kasvatustehtävässään. Tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja kehitystä. Varhaiskasvattajat tukevat lasta ja perhettä lapsen siirtymävaiheissa, esimerkiksi kouluun. (Määttä ja Rantala 2016, 123.)

Varhaiskasvatuksella on suuri merkitys lapsen kasvuun ja oppimiselle. Vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on täydentää kotien kasvatustehtävää ja tukea heitä kasvatustehtävässään sekä lasten hyvinvoinnin turvaamisessa. Tarkoituksena on lasten kokonaisvaltainen kasvu, kehitys ja oppiminen. Varhaiskasvatussuunnitelma kokonaisuutena koostuu kolmesta osa-alueesta: valtakunnallisista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. (Opetushallitus 2016, 8.)

Opetushallitus on antanut valtakunnallisen määräyksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja tähän määräykseen pohjautuen paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja toteutetaan. Tätä erityisesti ohjaa varhaiskasvatuslaki (2015, § 7a), joka säätelee varhaiskasvatukselta ja sen tavoitteista. Varhaiskasvatukseen kuuluu esiopetus, jonka toimintaa säätelee perusopetuslaki. (Opetushallitus 2016, 8.)

Varhaiskasvattajat päivähoidossa muodostavat tiimin, jossa eri ammattialan edustajilla on oma vastuualueensa. Hyvin yhteen toimiva tiimi tekee työtä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi lapsiryhmää ajatellen. Jokainen tiimin jäsenistä tekee yhteistyötä perheiden kanssa. Lähtökohtina ovat perheiden kuuntelu ja heidän toiveidensa huomiointi. Varhaiskasvatuksen yhteistyökumppaneihin kuuluvat varhaiskasvatuksen esimies, KELTO eli kiertävä erityislastentarhanopettaja, ELTO eli erityislastentarhanopettaja ja RELTO eli resurssierityislastentarhanopettaja. (Järvinen, Laine ja Hellman-Suominen 2009, 93–96.)

Varhaiskasvatus tarkoittaa suunnitelmallista ja tavoitteellista hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuutta, jossa pedagogiikalla on iso merkitys. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on määritetty keskeiset sisällöt ja tavoitteet, huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä ja lapselle tehtävästä varhaiskasvatussuunnitelmasta. (Opetushallitus 2016, 8.) Varhaiskasvatusta voi kuvata myös prosessina, jossa lapsi toiminnan kautta sekä lapsiryhmän kontaktien ja varhaiskasvattajien tavoitteellisen ohjauksen avulla kasvaa sosiaalisesti yhteiskunnalliseksi toimijaksi. On tärkeää tukea lapsien yksilöllisiä kehitystavoitteita. Tarvitaan lapsilähtöistä kasvatusta, jossa tuetaan lapsen kohtaamista yksilönä. (Häkki, Kuokkanen ja Virolainen 2014, 25.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Jokaisella kunnalla on velvoite laatia, arvioida ja kehittää paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja tämä velvoite koskee myös kunnan muuta varhaiskasvatusta (esimerkiksi yksityistä päiväkotia tai yksityistä perhepäivähoitoa). Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voi olla kaikkia koskeva tai jokaiselle toimintayksikölle erikseen tehty, ja se laaditaan yhteistyössä paikallisen opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä, huoltajilla ja lapsilla on mahdollisuus olla mukana paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa ja sen kehittämisessä. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tehtävänä on määritellä, ohjata ja tukea varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksessa on otettava huomioon paikalliset erityispiirteet, pedagogiset painotukset ja lasten tarpeet. (Opetushallitus 2016, 9.)

Jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen ja tämän vuoksi varhaiskasvatukseen kuuluu suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus. Jotta jokainen lapsi saa laadukasta hoitoa, kasvatusta ja opetusta, hänelle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma eli VASU. Lapsen etu ja hänen tarpeet ovat etusijalla VASUa laadittaessa. Tämä tehdään yhdessä lasten vanhempien tai mahdollisesti huoltajien kanssa. Kun varhaiskasvattajat suunnittelevat lapsiryhmän toimintaa, he ottavat huomioon jokaisen lapsen VASUn. Lastentarhanopettajan kelpoisuuden täyttävällä henkilöllä on ensisijainen vastuu VASUjen laadinnasta ja niiden toteutumisesta. Lasten varhaiskasvatussuunnitelma sisältää lapsen osamisen, vahvuudet, kiinnostukset ja yksilölliset tarpeet. (Opetushallitus 2016, 10.)

Vanhempien kanssa vuorovaikutuksen sisältö ja laatu voivat vaihdella. Voidaan olettaa, että avoimien ja helposti lähestyttävien perheiden kanssa on helppo keskustella ja olla kontaktissa. Hiljaisempien perheiden kanssa keskustelut voivat jäädä lyhyiksi ja tulla nopeasti hoidetuiksi. Varhaiskasvattajilla olisi oltava herkkyyttä tutkiskella erityisesti näitä perheitä, ja heidän tulisi pystyä osallistumaan rauhallisella olemuksella myös hiljaisempaan keskusteluun. Jokaisella perheellä on ominainen tapa puhua omasta lapsestaan ja keskustella varhaiskasvattajien kanssa. On tärkeää huomioida, että lapsi käyttäytyy eri tavalla kotona ja varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajien ja perheiden vuorovaikutuksen pahin sudenkuoppa voi olla molemminpuolinen kiire. Varsinkin lapsen hoidon alkaessa se on haitaksi yhteistyön rakentumiselle. Kiire tulisi pysäyttää ja keskittyä meneillä olevaan hetkeen aina kun vain mahdollista. Yhdessä perheiden kanssa voidaan tutkiskella, mistä kiire syntyy ja miten kiireestä voisi päästä kiireestä eroon. (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen ja Siren-Tiusanen 2001, 49–50.)

Suomalaisen yhteiskunnan kehityksenä on päivähoitojärjestelmä. Suomessa varhaiskasvatuspalveluiden tarjoaminen on osa hyvinvointiyhteiskuntaa. Suomessa keskeisin päivähoiton muoto on julkinen varhaiskasvatus. Lainsäädännössä on määritelty kaksi tärkeintä päivähoiton tehtävää kasvun ja kehityksen tukeminen sekä vanhempien tukeminen lastensa kasvatuksessa. (Dalli ja Urban 2011, 81.) Varhaiskasvatuksen järjestäminen on jokaisen kunnan velvollisuus. Kunta voi itse järjestää varhaiskasvatusta tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Palveluiden on vastattava sitä tasoa, mikä vastaisi kunnallista toimintaa. (Opetushallitus 2016, 14.)

Varhaiskasvatuksella on monia tehtäviä, joista tärkeimpänä on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun edistäminen. Varhaiskasvatus on palvelu, joka edistää lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatus tukee lapsen osallisuutta ja aktiivista toimimista yhteiskunnassa sekä auttaa vanhempia heidän kasvatustyössään. Tavoitteisiin kuuluvat: lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi, tasa-arvon toteuttaminen, turvallisen oppimisympäristön luominen, kunnioittavat vuorovaikutussuhteet lasten, perheiden ja varhaiskasvattajien välillä, huomioida yhdenvertaisuus, tunnistaa yksilölliset tuen tarpeet ja järjestää tukea sekä kehittää lapsien yhteistyötaitoja ja yhteiskunnan jäsenyyttä. (Opetushallitus 2016, 10–15.)

Varhaiskasvattajien ja perheiden yhteistyöllä on merkitystä lapsen turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Yhteistyö voi olla hyvinkin erilaista lapsen hoitovuosien aikana. Siirtymävaiheissa, esimerkiksi varhaiskasvatuksesta koulun puolelle, yhteistyön merkitys korostuu. Luottamuksellisessa vuorovaikutussuhteessa on luonnollisempaa keskustella myös haastavilta tuntuvista asioista. Lapsen hyvinvointi on aina etusijalla, ja sitä varhaiskasvattajat yhdessä perheiden kanssa turvaavat. Perheillä on mahdollisuus verkostoitua keskenään, ja erilaisissa tapahtumissa, kuten vanhempainilloissa voidaan korostaa yhteisöllisyyttä. (Sivistyslautakunta 2017, 26–27.)

3.1 Tuen tarpeessa oleva lapsi varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuslain (2015, § 1) mukaan jokaisella lapsella on yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Tavoitteena on tunnistaa yksilöllisen tuen tarve ja sen mukaan järjestää lapselle tarkoituksenmukainen tuki yhdessä monialaisessa yhteistyössä. Tuen tarpeessa olevalla lapsella tulee olla tarjolla erityislastentarhanopettajan palveluita. Päiväkodissa laaditaan tuen tarpeessa olevalle lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, joka kirjataan yhdessä lastentarhan-, erityislastentarhanopettajan ja vanhempien kanssa.

Tuen tarve lapselle voi tarkoittaa fyysistä, tiedollista, taidollista, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla eripituista aikaa. Tilanne tuen tarpeesta voi syntyä myös, jos lapsen kasvuolot vaarantuvat tai eivät tue lapsen terveyttä ja kehitystä. Arvioinnin lähtökohtana ovat vanhempien ja varhaiskasvattajien yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu erityisen tuen tarve. Tuen tarve voi liittyä lapsen jonkin osa-alueen kehitykseen tai kokonaiskehityksen hitauteen. Tarve tuelle vaihtelee erilaisissa ympäristöissä, kasvatuksellisissa tilanteissa sekä eri elämäntilanteissa ja -vaiheissa. Tuen antaminen lapselle aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jolloin ehkäistään vai-

keuksien kasautumista ja syvenemistä. Se edellyttää varhaista havaitsemista, huoli puheeksi ottamista ja oikeanlaisten tukitoimien käytön osaamista. Tuen tarve arvioidaan esimerkiksi päivittäisistä toiminnoista, sosiaalisista suhteista ja oppimiskyvystä. (Heinämäki 2005.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan tukea tarvitsevalle lapselle voidaan antaa tukea monella eri tavalla. Tuki voi olla lyhytaikaista tai pitempi kestoista, jos lapsen tuen tarve johtuu esimerkiksi vammasta, kehitysviivästä tai sairaudesta. Tuki voi olla pedagogisia järjestelyitä muun muassa erityislastentarhanopettajan tuki, yksilöllinen ohjaaminen, avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö. Rakenteellisissa järjestelyissä lapsiryhmät ovat pienempiä ja henkilöstön määrä mitoitetaan tarpeen mukaan. Tuen tarpeessa oleva lapsi voi olla haasteellisena kasvu- ja toimintaympäristöissä. Jokaisella lapsella on oikeus toimia ja osallistua ryhmässä ja toimintaympäristöissä elämän jokaisessa vaiheessa. Hyvinvointia tukevia järjestelyitä ovat asiantuntijoiden antamat ohjaukset ja konsultaatiot. Tukea tarvitsevalla lapsella voi olla haaste toimia ryhmässä tai osallistua toisten lasten kanssa toimimiseen. (From ja Koppinen 2012, 9, 117; Opetushallitus 2016, 52.)

Tukea tarvitsevasta lapsesta voidaan arvioida inklusion onnistumista, lapsen kokonaistilannetta arvioimalla ja tukea tunnistamalla. Myös varhaiskasvattajien tavassa kasvattaa ja opettaa sekä taidoissa löytää ratkaisuja ongelmiin nähdään inklusion onnistuminen. Kun lapsiryhmän yleinen ilmapiiiri on kannustava ja positiivinen se tukee lapsen sosiaalista osallisuutta. Toimintaa suunniteltaessa materiaalien on oltava kaikille soveltuvia ja lapsiystävällisiä. Varhaiskasvattajien vuorovaikutus toistensa ja lasten kanssa täytyy olla luontevaa. Yhteistyö vanhempien kanssa edellyttää luottamuksellista ja myönteistä vuorovaikutussuhdetta. Päivähoidossa työskentely ja tuen tarpeessa olevien lasten hoito ja kasvatusta vaativat vahvaa sitoutumista. (Pennanen 2010.)

Päiväkodin henkilökunnan ammattitaitoa tarvitaan silloin, kun päiväkodissa huomataan lapsen tuen tarve. Silloin tulee olla valmiuksia ottaa huoli puheeksi vanhempien kanssa. Huolestuminen ei ole aina iso tai vakava asia. On suuri merkitys, miten varhaiskasvattaja ottaa huolen puheeksi perheiden kanssa. Se vaikuttaa paljon siihen, miten vanhempi suhtautuu asiaan. Tunnekuohua voi aiheuttaa tilanne, jossa vanhemmalle kerrotaan ensimmäistä kertaa lapsen mahdollisesta tuen tarpeesta. (Vilén ym. 2006, 165.)

Huolen puheeksiotto on olennainen osa kunnioittavaa varhaista puuttumista. Sen ottaminen voi kuitenkin tuntua kovin vaikealta. Varhaiskasvattajan huoli puheeksiottamiseen on perusteltua, kun huoli muodostuu osaksi työskentelysuhdetta. Menetelmä sopii tilanteisiin, jossa lapsesta on herännyt huoli ja huoli halutaan ottaa käsittelyyn perheen kanssa. Hankala asia voidaan ottaa puheeksi menetelmän avulla kunnioittavasti ja samalla tarjota tukea. Huoli puheeksi ottamisen tukena voidaan käyttää lomaketta, jossa asiaa lähestytään ennakkoiden. Lomakkeessa on tietyt kysymykset, joiden avulla varhaiskasvattaja voi valmistautua puheeksiottotilanteeseen ja arvioida sitä jälkikäteen. (Eriksson ja Arnkil 2009, 7-12.)

Varhaiskasvattaja on aina päiväkodissa työskenneltäessä lapsia varten. Hän sitoutuu syvästi vuorovaikutukseen lasten kanssa. Lapsiin suhtaudutaan empaattisesti. On tärkeää pysähtyä lasten koke-

musten äärelle. Lapsia kuunnellaan arvostavasti ja pyritään tavoittamaan lapsen tulkinta tilanteista, miten lapsi ymmärtää. Tunnistetaan lasten yksilölliset tarpeet ja tuetaan lapsia riittävästi. Lapset tarvitsevat tilaa riittävästi tilaa olla oma itsensä ja hyväksytyt sellaisena kuin on. Varhaiskasvattaja on helposti lähestyttävä. Annetaan positiivista palautetta usein ja aidosti, kehu lapsia päivän aikana. Rohkaistaan ja kannustetaan lapsiryhmää. Varhaiskasvattaja on joustava ja osaa elää hetkessä. (Pennanen 2010.)

Jokaisella lapsella on oikeus tulla hyväksytyksi ja rakastetuksi omassa ympäristössään sellaisena kuin hän on. Mahdollisimman varhaisessa vaiheessa pyritään tukemaan lapsen kehitystä, tällöin se ehkäisee ennalta vaikeuksien kehittymistä. Tuen suunnittelua tehdessä korostetaan lapsen vahvuuksia ja voimavaroja. Tavoitteena on löytää lapsen omasta ympäristöstä asioita, joita voi muuttaa tai kehittää, että lapsen olisi helpompi toimia siinä. Jokainen lapsi kehittyy, kasvaa ja oppii omaan tahtiinsa. On tärkeää osata havainnoida ja arvioida sekä tunnistaa yksilöllinen kehittymisen rytmi, jolloin huomataan, milloin tukea tarvitaan. Tukea lapsi voi tarvita fyysisen, tiedollisen, taidollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla eripituisia aikoja. (Vilén ym. 2006, 246–250.)

Lapsen ennuste oppimiselle on parempi, mitä aikaisemmin kohdistetaan huomio lapsen tuen tarpeisiin ja muutetaan toiminta lapsen tarpeet huomioon ottaen. Jokaisen tuen tarpeessa olevan lapsen hoito, opetus ja kuntoutus suunnitellaan yhteistyössä perheiden kanssa. Kaikille lapsille pyritään järjestämään päivähoito läheltä kotia ja turvataan hänen tarvitsemansa tukitoimet siellä. (Vilén ym. 2006, 246–250.)

Varhaisessa puuttumisessa on kyse toiminnasta, joka kohdistuu lapseen, nuoriin ja heidän perheisiinsä. Siinä painottuvat osallisuus ja avoimuus varhaiskasvattajan ja vanhemman välillä. Tavoitteena on auttaa lapsia ja nuoria heidän ongelmiaan ja ennaltaehkäistä mahdollisten riskien kasautuminen. Varhaisessa puuttumisessa vuorovaikutus ja yhteistyö painottuvat, jotta päästään jo varhaisessa vaiheessa etsimään tukea ja mahdollisia keinoja selvittää eteenpäin. Tärkeää on toimia silloin, kun mahdollisuudet avun antamiseen ovat suotuisat. Ilmapiirin tulisi pysyä kunnioittavana. (Lammi-Taskula, Karvonen ja Ahlström 2009, 186–187.)

Varhainen puuttuminen tarkoittaa sitä, että ongelmat havaitaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja niihin pyritään löytämään ratkaisu. Varhainen puuttuminen on prosessi, joka etenee pienten havaintojen ja toimenpiteiden avulla, niiden myötä lasta autetaan ja tuetaan. Varhaisessa puuttumisessa ei ole selkeää ja johdonmukaista kaavaa, jota voitaisiin toteuttaa eri tilanteissa. Lapsen ollessa alle kouluikäinen, puututaan lapsen poikkeavaan käyttäytymiseen, puheeseen ja hyvinvointiin. Lähtökohtana varhaisessa puuttumisessa on ensisijaisesti huoli lapsesta. (Huhtanen 2007, 28–30.)

Huolen heräämisen alkuvaiheessa on mahdollisuus tarjota tukea ja löytää ratkaisuja. Varhainen puuttuminen on ennaltaehkäisevää ja kuntouttavaa toimintaa, mutta se on myös tapahtumasarja, joka käynnistyy, kun huolta herättäviä signaaleja havaitaan lapsen elämässä. Kaikki lapselle ja hänen perheelleen suunnatut sosiaaliset, lääketieteelliset, psykologiset ja kasvatukselliset toimenpiteet

pyrkivät vastaamaan lapsen kehitysviivästymään tai sen riskiin liittyviin tuen tarpeisiin. Varhaisessa puuttumisessa paneudutaan lapsen lisäksi myös perheeseen ja kasvu ympäristöön. (Huhtanen 2007, 28–30.)

3.2 Varhaiskasvattajien ja perheiden vuorovaikutus

Vuorovaikutus on yhdessä tekemistä ja olemista, tunteiden ja ajatusten jakamista sekä niiden pelaamista omaan työskentelyyn. Ammattilaisten toiminnassa korostuu vuorovaikutuksen merkitys, olipa asiakkaana sitten vauva, nuori, aikuinen tai seniori. Asiakas ja työntekijä ovat aina osa yhteistyöverkostoa, ja tämä yhteistyö voi joko parantaa tai heikentää työskentelyedellytyksiä. Vuorovaikutus ei ole pelkästään sanallista viestintää vaan siihen sisältyy myös kehonkieli, kuten ilmeet, eleet ja äänenkäyttö. (Vilén, Leppämäki ja Ekström 2008, 19–20.) Ammatilainen on vastuussa vuorovaikutuksen hoitamisesta. Vuorovaikutukseen tarvitaan aina kaksi: asiakas ja ammatilainen. Työskentelyyn vaikuttaa ammatilaisen persoona. Ammatilainen on vastuussa vuorovaikutuksesta eivätkä asiakkaan tunnetilat saa vaikuttaa vuorovaikutuksen etenemiseen. (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen ja Siren-Tiusanen 2001, 256–257.)

Varhaiskasvattajalta ja vanhemmalta tarvitaan vuorovaikutustaitoja vuorovaikutuksen onnistumiseen. Kaikilla meistä on opittavaa vuorovaikutukseen liittyen ja se on läpi elämän kehittyvä taito. Vuorovaikutustaitoja harjoittamalla selviää erilaisista vuorovaikutustilanteista. Vuorovaikutus on yhteistyötä, jolla on yhteinen asetettu päämäärä esimerkiksi lapsen tukeminen. Molemmat osapuolet ovat yhtä tärkeässä asemassa vuorovaikutuksen etenemiselle. Kuitenkin vastuu on varhaiskasvattajalla, koska hänellä on alansa asiantuntijuutta. Varhaiskasvattaja voi auttaa vanhempia löytämään arjesta voimavaroja tai yhdessä niitä voidaan etsiä. Liika kiirehtiminen asioiden etenemisessä pahentaa vuorovaikutustilannetta. Turvallisuudentunnetta perheille tuo, kun päivähoitossa on varhaiskasvattajia joihin voi luottaa ja joilla on aikaa kuunnella arjen kiireen keskellä. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä ja Virolainen 2012, 140–141.)

Kokemusten ja tunteiden jakaminen on ensisijaisen tärkeää perheen tukemisessa. Perheitä tulisi kannustaa ja rohkaista arjessa eteenpäin. Myönteisen palautteen antaminen tukee vanhemmuutta ja tuo lisäjaksamista arkeen. On tärkeää tiedostaa mitkä asiat ovat hyvin ja mitä asioita voisi vielä parantaa. Varhaiskasvattajat antavat oikeassa vaiheessa riittävästi tietoa lapsen tuen tarpeesta. Tärkeintä on se, että perhe huomioidaan kokonaisuutena ja keskitytään koko perheen hyvinvointiin. (Järvinen ym. 2012, 98–99.)

Päivähoidon varhaiskasvattajat ovat osa vanhempien tukiverkostoa. Vanhemmille annetaan tukea. Kokemuksia jaetaan puolin ja toisin. Yhteisten keskustelujen kautta luodaan luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta päivähoiton ja perheen välille. Yhteistyö voi viedä päivästä aikaa, mutta sillä on suuri merkitys tukea tarvitsevan perheen jaksamisen kannalta. Päivähoidosta saatu myönteinen palaute tukee vanhemmuutta lapsen kasvatuksessa. Kun kerrotaan lapsen päivästä, muistetaan kertoa lapsen päivästä hyviä asioita ja aina kun lapsi oppii uutta. Yleinen suhtautuminen perheeseen täytyy

olla kunnioittavaa ja asiallista. Perheitä ohjataan, neuvotaan ja tuetaan heidän esittämässä kasvatuskysymyksissä. (Pennanen 2010.)

Yhteistyön ollessa toimivaa varhaiskasvattajien ja vanhempien välillä, se yhdistää lapsen tärkeimpien ihmisten jaetun tiedon ja ymmärryksen lapsesta. Vanhempi on aina tärkein ja ensisijainen ihmissuhde lapselle, tällöin yhteistyössä korostuu vanhemmuuden tukeminen. Yhteistyön alkaessa on annettava aikaa vanhemman kuulemiseen. Ammatillisuuden ollessa parhaimmillaan osoitetaan aitoa kiinnostusta lasta ja perhettä kohtaan. Varhaiskasvattajalla tulee olla tietoa lapsen kehityksestä ja taitoa antaa hienotunteisesti positiivista, että negatiivista palautetta. (Kanninen ja Sigfrids 2012, 133–134.)

Varhaiskasvattajalta vaaditaan herkkyyttä huomioida ja ottaa esille mahdolliset tuen tarpeet. Yhdessä perheiden kanssa on hyvä pohtia, millaista apua on tarjolla, jos sitä tarvitsee hakea. Yhteistyössä asioiden jakaminen ja niistä keskusteleminen lisää turvallisuudentunnetta lapsen päivähoitoa kohtaan. Vuorovaikutus varhaiskasvattajan ja perheiden välillä voi olla tunteikasta, mutta kaikki tunteet ovat luonnollisia. Tärkeintä on, että yhteistyön välille syntyy yhteinen luottamussuhde. Kaikki perheet aivan kuten kaikki lapsetkin ovat erilaisia. Joskus yhteistyön rakentuminen on helppoa ja joskus se voi olla vaativaa. Hyvään yhteistyösuhteeseen kuuluu kuuleva kunnioitus, avoimuus, kiinnostuneisuus, yhteiset tavoitteet ja yhteisymmärrys toteutettavista menetelmistä. (Kanninen ja Sigfrids 2012, 133–134.)

Varhaiskasvattajan tehtävä on kertoa vanhemmille lapsen hoitopäivästä. Heille on kerrottava realistisesti, mitä hoidossa on tapahtunut ja mitä päivä on pitänyt sisällään. On tärkeää, että saa luotua vanhempaan kontaktia ja aikaa tapahtumista kertomiseen. Vanhemmalle jää luottavainen suhde päivähoitoa kohtaan, kun päivittäin voidaan jakaa asioita puolin ja toisin. (Kanninen ja Sidfrids 2012, 150.)

Varhaiskasvattajalla tulee olla taitoa omien tunteiden käsittelyyn ja ymmärtää sanatonta viestintää. Aktiivinen ja empaattinen vanhempien kuunteleminen ovat vuorovaikutuksen rakentumisen kannalta oleellisia. Kuuntelemisen taito sisältää tarkentavien kysymysten esittämisen ja rohkaisemisen asioiden jakamiseen. Varhaiskasvattaja voi käyttää minä-viestejä. Näillä viesteillä kerrotaan vanhemmalle minä-muodossa havainnoista, tunteista ja ajatuksista ja kysytään vanhempien ajatuksia pohdintoja kohtaan. Minä-viesti auttaa siinä, ettei vanhemmalle jää tunnetta arvostelusta, tuomitsemisesta tai hyökkäävästä asenteesta. Yhteistyö varhaiskasvattajan ja vanhemman välillä auttaa tukemaan lapsen hyvinvointia. (Kanninen ja Sigfrids 2012, 135–136.)

Varhaiskasvattajat ja vanhemmat toimivat yhdessä tukien lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Vuorovaikutus tarvitsee toisten arvostamista, luottamusta ja tasavertaisuutta. On hyvä ottaa huomioon perheen keskellä vallitsevat arvot ja niihin liittyvät odotukset. Varhaiskasvattaja kertoo vanhemmille arvoista, joita päivähoitossa korostetaan. Yhteistyön rakentuessa jaetaan tietoa perheen tilanteesta ja millaiseksi perhe kokee arjen sujumisen, kuitenkin muistaen yksityisyyden kunnioittamisen. On hyvä tuoda esille perheiden toiveet päivähoitosta ja yhteistyöstä. Vanhempien tukeminen lähtee

aina lapsen tuen tarpeista ja kaikilla on oikeus tukeen. (Häkki, Kuokkanen ja Virolainen 2014, 37–39.)

Jotta vuorovaikutus asiakkaan kanssa olisi onnistunutta, ammattilainen tarvitsee seuraavanlaisia ominaisuuksia: tunneälyä, intuitiota, ammatillista reflektointia, dialogia asiakkaan kanssa ja empatiakykyä. Nämä ominaisuudet kehittyvät ammatillisuuden ja elämäkokemuksen kasvaessa, ja niitä voi harjoitella. Tärkeintä on se, että asiakkaalle jää tunne, että häntä ymmärretään. (Vilén, Leppämäki ja Ekström 2008, 84.)

Vanhempien arkea ovat vanhemmuuden tehtävät ja ajankäytön hallinta, joka sisältää työajan, vapaa-ajan, oman ajan ja lasten kanssa vietetyn ajan. Tavoitteena antaa lapselle hyvä lapsuus, jossa on suotuisat elinympäristöt. On tilanteita, jolloin perheet tarvitsevat apua arjessa selviytymiseen. Aina avun hakeminen ei ole helppoa. Joskus kynnys hakea apua on liian korkealla ja toisinaan palveluiden saaminen on hankalaa. Vanhempien aktiivisuus korostuu ja ammattilaisilta saatu tuki, siitä mistä palveluita löytää. Varhaiskasvattajilta odotetaan yhteistyötä ja tukea eri elämäntilanteissa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä ja Virolainen 2012, 40–41.)

Varhaiskasvatuksen tiimit voivat harjoitella ja parantaa omia vuorovaikutustaitojaan. Vuorovaikutus lähtee oman itsensä tuntemisesta. Tiimin tukea voi tarvita reaktioiden tunnistamiseen. Meillä jokaisella on yksilöllisiä eroja ja onkin mietittävä, miten kohtaamme erilaisuuden. Haastavissa vuorovaikutustilanteissa empaattisuus voi olla koetuksella. Asettuminen toisen asemaan vaatii ymmärrystä toisen tilanteesta. Vuorovaikutuksen tulisi olla prosessimaista keskustelua ja yksi väline työskentelyn kehittämiseen. (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen ja Siren-Tiusanen 2001, 261–262.)

3.3 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

Suomen perustuslain (1999, § 2) mukaan jokaisella on perusoikeus osallistua ja vaikuttaa oman elinympäristönsä kehittämiseen. Laissa (1999, § 6) todetaan myös, että ”lapsia on kohdeltava tasavertaisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastavasti” ja että ”ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella”.

Vanhempien ja lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa on aiheena ajankohtainen. Vuonna 2015 voimaan tulleeseen varhaiskasvatuslakiin (2015) on sisällytetty lakipykälä (§ 7b) vanhempien ja lasten osallisuudesta sekä vaikuttamismahdollisuuksista lapsen varhaiskasvatuksessa. Monissa eri lähteissä osallisuutta painotetaan erilaisista näkökulmista käsin. Sosiaalialan ammattilaisena on tärkeää ymmärtää, että osallisuus alkaa heti syntymän jälkeen. Nurmi ja Rantala ovat todenneet, että osallisuuden kokeminen syntyy jo vauvalle, kun vanhempi vastaa vauvan viesteihin riittävän usein. Vauvan osallisuus syntyy siis vuorovaikutuksesta vanhemman kanssa. (Nurmi ja Rantala 2011, 15.)

Varhaiskasvatustalaki (2015, § 9) edellyttää, että lapsen tulee saada mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa asioihin, jotka koskevat häntä itseään. Lapsen yksilöllinen tuen tarve on tunnistettava ja varhaiskasvatuksessa on järjestettävä oikeanlaista tukea, mikä edistää lapsen kehitystä. Kun tuen tarve on ilmennyt, lapsen kehityksen tueksi on järjestettävä monialaista yhteistyötä, jotta lapsi saa kaiken mahdollisen avun kasvuun ja kehitykseen. Lapsen vanhempia tai muita huoltajia tulee tukea kasvatustyössä, jotta kokonaisvaltainen hyvinvointi toteutuu. Lapsen mielipide ja toiveet on selvitettävä työskentelyssä ja ne on huomioitava lapsen iän ja kehityksen edellyttämällä tasolla. Vanhemmille tai muille lapsen huoltajille on annettava mahdollisuus lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Osallisuutta toteutetaan työskentelyssä säännöllisesti lapselle ja vanhemmille tai muille huoltajille. (Varhaiskasvatustalaki 2015, § 2.) Päiväkoti on lapselle sellainen paikka, jossa osallisuus ja vertaisuus toteutuvat. Varhaiskasvatuksessa osallistuminen toimintaan on lapselle merkittävää ja vaikuttavaa, sillä se edistää lapsen elämänlaatua, sosiaalisia suhteita ja kognitiivista kehitystä. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi ja Siimes 2016, 213.)

Sosiaalihuoltolain (2014 § 1, 10) tavoitteena on yksilöiden ja perheen elämänhallinnan ja toimintakyvyn vahvistaminen, joka toteutuu osallisuutta edistämällä sekä erilaisia tukitoimia tarjoamalla. Tukitoimia ovat neuvonta, ohjaus, tuki palvelujen käytössä sekä yhteistyö eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Laissa todetaan, että lapsiperheille tarjottavissa palveluissa sekä niiden kehittämistyössä on otettava huomioon vanhemmille annettava tuki. Erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille ja nuorille tulee järjestää voimavaroja tukevaa toimintaa. (Sosiaalihuoltolaki 2014, § 1, 10.)

Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä ei voida aina erottaa toisistaan. Osallisuudella tarkoitetaan oikeutta tulla kuulluksi ja nähdyksi vaihtelevissa konteksteissa. Lisäksi osallisuudella viitataan siihen, että yksilö saa kokea tulleen hyväksytyksi ja hän saa vaikuttaa toimintaan omassa yhteisössään. Osallisuutta voidaan tarkastella myös mahdollisuutena osallistua tai kieltäytyä toiminnasta. Valtio on sitoutunut turvamaan lasten osallisuutta, kun se on lupautunut noudattamaan Yhdistyneiden Kansakuntien sopimusta (YK) lapsen oikeuksien sopimusta. Osallisuutta tulee siis ymmärtää oikeudelliselta kannalta, juridisesti velvoittavana oikeutena. Yleisluontoisesti lapsen osallisuutta voidaan ajatella tilanteeksi, jossa lapsen mielipide ja näkemys kuullaan ja ne otetaan aktiivisesti huomioon päätöksenteossa. (Pajulammi 2014, 140–144.) Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä ehkäisevää työtapaa on se, kun vanhempien osallisuutta ja voimavaroja tuetaan aidolla kuuntelulla ja dialogilla. Osallisuus on ihmisarvoon kuuluvaa, jossa vanhemmilla on oikeus tulla kuulluksi, ilmaista omat mielipiteensä ja osallistua itseään ja yhteisöään koskeviin päätöksiin tasavertaisesti. (Halme, Vuorisalmi ja Perälä 2014, 100.)

YK:n lasten oikeuksien sopimus on jokaista alle 18-vuotiasta koskeva ihmisoikeussopimus, ja lasten osallisuus on huomioitu siinä laajasti. Sopimuksessa on lueteltu lapsille kuuluvat ihmisoikeudet sekä asetettu valtioille vastuu toteuttaa ne. Lisäksi sopimukseen on kirjattu, että tukea tarvitsevalla lapsella on oikeus ilmaista näkemys omista asioistaan. Näkemykselle on annettava lapsen iän ja kehityksen mukainen painoarvo, ja lapsella on oikeus saada apua oman ilmaisun toteutumiseksi. (Unicef 2011, 252.)

Sana osallisuus kuvaa monia asioita. Osallisuus on ihmiseksi kasvamisen edellytys ja tärkeää kaikenikäisille. Osallisuutta ovat kuulluksi tuleminen omista asioissa, omien mielipiteiden ilmaisu, yhteisössä toimiminen ja päättäminen omista elinolosuhteista. Kaikki nämä muokkaavat käsitystä omasta itsestä. Osallisuuteen luetaan myös vuorovaikutus toisten kanssa, ja sitä tarkastellaan subjektin ominaisuutena: haluaako yksilö osallistua toimintaan vai ei. Lapsella pitää olla kasvulleen ja kehitykselleen suotuisat olosuhteet, jotta hän voi olla osallinen ja kasvaa osalliseksi aikuiseksi. Tähän pääseminen edellyttää aktiivista toimintaa lapsen kanssa toimivalta aikuiselta. (Nurmi ja Rantala 2011, 6–7.) Puhuttaessa lapsen osallisuudesta pohdittavaksi tulee se, miten lapsi on mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa omaa työntekijän työtä. Laajasti ymmärrettynä osallisuutta voidaan pitää yhteisöön liittymisenä ja kuulumisena sekä siinä vaikuttamisena. Ratkaisevaa ihmisen kehittymisen kannalta on olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä. (Hotari, Oranen ja Pösö 2013, 149.)

4 PALVELUOHJAUS VARHAISKASVATUKSESSA

Palveluohjaus on asiakaslähtöinen, asiakkaan etua korostava työtapa. Palveluohjauksella tarkoitetaan asiakastyön menetelmää (case management) ja palvelujen yhteensovittamista organisaatioiden tasolla. Palveluohjausta kuvataan prosessina, jonka tarkoituksena on määrittellä asiakkaan yksilölliset palvelun tarpeet. Näihin tarpeisiin tulee löytää vastaavat palvelut, jotta asiakas saa kokonaisvaltaisen ohjauksen ja neuvonnan. (Hänninen 2007, 11.)

Tarve palveluohjaukselle on syntynyt palveluiden hajanaisuudesta. Asiakas tarvitsee apua kootakseen palvelunsa yhdeksi kokonaisuudeksi. (Hänninen 2007, 35.) Palveluohjauksen aikana suunnitellaan, organisoidaan, sovitetaan yhteen ja arvioidaan sellaisia palveluita, joita asiakas perheineen omassa senhetkisessä elämäntilanteessaan tarvitsee. Tämä tapahtuu asiakkaan ja palveluohjaajan yhteistyönä. (Pietiläinen ja Seppälä 2008, 10–11.)

Palveluohjauksessa käytetään useita eri menetelmiä, joista olennaisin on keskustelu. Keskustelu asiakkaan ja ohjaajan välillä on vastavuoroista, ja sen aikana käydään läpi asiakkaalle tärkeitä asioita. Vaikka kanssakäyminen ei heti tuottaisikaan tulosta, keskustelua ei saa lopettaa heppoisin perustein vaan asiakkaan tilanne on selvitettävä. Palveluohjauksessa on tärkeää, että keskustelussa esille tulleet asiat kirjataan ylös, jottei työskentelyä jatkettaisi pelkästään muistin varassa. Dialogi on myös toinen hyödyllinen menetelmä, ja se perustuu aitoon avoimuuteen ja ihmisen kohtaamiseen omana itsenään. Siinä on läsnä toisen ihmisen hyväksyminen ja kunnioittaminen sekä kiinnostus hänen asiansa kohtaan. (Pietiläinen ja Seppälä 2008, 34–35.)

Palveluohjaus on työtapa, jossa palveluohjaajalla on taito luoda hyvät suhteet kaikkien yhteistyökumppaneiden välille ja viedä perheiden asioita eteenpäin. Palveluohjaus edustaa parhaimmillaan vuorovaikutusosaamista, mikä on varhaiskasvatuksen keskeinen osa-alue. Palveluohjaus on yksilöllistä neuvontaa ja ohjausta. Varhaiskasvatuspaikkaa hakevien sekä varhaiskasvatuksen asiakkaina olevien perheiden palveluohjaus on ennen kaikkea hyvää asiakaspalvelua. Hyvän asiakaspalvelun ominaisuuksia on nopeus, henkilökohtaisuus ja tehokkuus. Hyvä asiakaspalvelija haluaa kuunnella sekä ymmärtää asiakkaan tarpeita ja on ystävällinen ja ammattitaitoinen. (Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen käsikirja 2016, 3.)

Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen tavoitteena on löytää lapselle ja perheelle heidän tarpeitaan vastaava palvelu. Näitä tarpeita palveluohjaaja kartoittaa haastatteleamalla. Palveluohjaus on laadukasta, kun siinä on avointa dialogia, eli läsnäoloa ja avointa kommunikaatiota. Palveluohjaajan ja asiakkaan aito kohtaaminen ja luottamuksellinen suhde ovat palveluohjauksen tärkeitä elementtejä. Kohtaamiselle on varattava riittävästi aikaa. Haastattelutilanteessa palveluohjaaja ja asiakas ovat asiantuntijoita: palveluohjaaja on alan ammattilainen ja asiakas oman elämän asiantuntija. Tästä syystä palveluohjaaja lähtee aina etsimään sopivia ratkaisuja yhdessä asiakkaan kanssa. Näin ollen ohjaus perustuu tasavertaiseen vuorovaikutukseen. (Hänninen 2007, 12.)

Kunta- ja palvelurakennemuutos on luonut uusia rakenteita, jotka vaikuttavat varhaiskasvatus- ja muiden palveluiden yhteistyösuhteisiin. Valintamahdollisuuksien lisääminen ja varhaiskasvatuspalvelujen suunnittelu lasten ja perheiden tarpeiden mukaan edellyttävät uudenlaista palveluohjausta, jotta perheet voivat valita omat kunnallisen ja yksityisen väliltä vaihtoehdonsa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

4.1 Palveluohjauksen prosessi

Palveluohjauksen prosessia kuvataan polkuna, joka alkaa siitä hetkestä, kun asiakkaalle tulee tarve päästä palvelun piiriin, saada tietoa ja ohjausta kyseisestä palvelusta. Prosessin alussa asiakas on itse aktiivinen ja etsii tietoa tuesta. Asiakas on elämänsä asiantuntija koko prosessin ajan. Prosessin toisessa vaiheessa palveluohjaaja antaa asiakkaalle neuvoja ja ohjausta, jotta asiakkaan tilannetta saataisiin edistettyä. Tämän jälkeen asiakkaan koko palveluntarve arvioidaan ja valitaan palvelut, jotka vastaavat parhaiten asiakkaan tarpeeseen. Lopuksi seurataan palvelujen toimivuutta ja tarvittaessa käynnistetään prosessi alusta, jos palvelutarjonta ei ole onnistunut tai asiakkaan tarpeet muuttuvat. (Mäensivu 2013, 29.) Palveluohjauksen prosessi on kuvattu kuviossa 1. Kyseistä toimintamallia voidaan käyttää esimerkiksi varhaiskasvatuksen palveluohjauksessa.

KUVIO 1. Palveluohjauksen prosessi (Mäensivu 2013, 29.)

Palvelujen koordinoinnissa on tärkeää ottaa huomioon käytettävissä olevat resurssit. Ilman määrärahoja ei ole palveluita, joita tarjota asiakkaalle. Jos oman organisaation palvelut eivät ole riittäviä, on tarjottava myös muiden tarjoamia palveluita. (Pietiläinen ja Seppälä 2008, 15.) Tämä toteutuu Iisalmessa, sillä varhaiskasvatuksen palveluohjaajan haastattelussa ilmeni, että Iisalmessa on tarjolla sekä kunnallisia että yksityisiä päivähoitopaikkoja, ja perheillä on vapaus valita näiden kahden päivähoitomuodon välillä. (Miettinen 2017-09-21.)

Toimivalla palveluohjauksella on kyky uudistua ja kehittää työtään tarpeen vaatiessa. Samalla palvelut tulevat mukauttaa asiakkaan tarpeisiin niin, ettei kaikille perheille tarjota samaa palvelua. Tämä toiminta edellyttää organisaatioiden välistä yhteistyötä ja vuoropuhelua. Johdon tuki on tärkeää koko työskentelylle ja varsinkin työn kehittämiseksi. (Pietiläinen ja Seppälä 2008, 15.) Varhaiskasvatuksen palveluohjaajan haastattelussa tulee esille monialaisen yhteistyön merkitys sekä tulevaisuuden kehittämisen tehtävät (Miettinen 2017-09-21.)

Haastattelu on myös eräs asiakastyön menetelmistä. Haastattelussa ovat aina läsnä haastattelija ja haastateltu, ja haastattelijan tehtävänä on ohjata tilannetta. Haastattelun kysymykset päätetään ennakoon sen perusteella, mitä asiakkaasta halutaan tietää. Näin toimitaan, jotta kaikki tarvittava tieto saadaan käyttöön, silloin lopputulos olisi mahdollisimman hyvä. Esitietojen pohjalta luodaan haastattelulle tavoitteet, joissa pysytään koko haastattelun ajan. Kun kysymykset on mietitty valmiiksi, haastattelun aikana ei ole pelkoa siitä, että jotain unohtuisi kysyä. Haastattelussa sovittu palveluohjauksen prosessi on kirjattava asiakkaan kanssa ylös. Kirjattu tieto mahdollistaa päätöksen. Palveluohjauksen prosessi on kirjattava asiakkaan kanssa ylös. Kirjattu tieto mahdollistaa myös päätöksen tekemisen. (Pietiläinen ja Seppälä 2008, 35–36.)

Kiuruvedellä ei ole varhaiskasvatuksen palveluohjaajaa, joten opinnäytetyötä varten teimme Iisalmen varhaiskasvatuksen palveluohjaajan haastattelun 21.9.2017. Haastattelukysymykset ovat liitteessä 1. Haastattelussa tuli esille, että varhaiskasvatuksen palveluohjaus alkoi Iisalmessa elokuun alussa 2017. Organisaatiouudistuksen myötä varhaiskasvatuksen palveluohjaaja työskentelee sivistys- ja hyvinvointitoimialan alla. Varhaiskasvatuksen palveluohjaaja vastaa asiakaspalvelusta asiakkaan ensimmäisestä yhteydenotosta aina hoitopaikan myöntämiseen asti. (Miettinen 2017-09-21.) Varhaiskasvatuksen palveluohjausta voidaan tarkastella tulevaisuuden innovatiivisena toiminnan kehittämisenä. Varhaiskasvatuksen palveluohjaus tulee lisääntymään tulevan soteuudistuksen myötä.

Varhaiskasvatuksen palveluohjaaja ei niinkään tee työtä perheiden parissa vaan hän on pikemminkin ensikosketus palveluihin, kun perhe miettii sopivaa päivähoitopaikkaa lapselle. Palveluohjaajan työkuvaan kuuluu neuvomista, mutta lisäksi se sisältää erilaisten sidosryhmien (esimerkiksi ensi- ja turvakodin, perheentalon, neuvolan sekä seurakunnan) kanssa tehtävää yhteistyötä ja verkostoitumista. Monialainen työskentely on tärkeää. (Miettinen 2017-09-21.)

Lapsen tuen tarve huomataan yleensä varhaiskasvatuksessa. Valitettavan usein vanhemmat peittelevät lapsen ongelmia, jolloin päiväkodin varhaiskasvattajat joutuvat ilmaisemaan huolensa lapsen tilanteesta. Vanhempien luvalla voidaan aloittaa yhteistyö kiertävän erityislastentarhaopettajan kanssa. Kiertävä erityislastentarhaopettaja tekee tarkkaa kirjanpitoa lapsen toiminnasta ja saa siitä tietoa mitä tukea lapsi tarvitsee. Lapsi voi olla päivähoidossa mahdollisesti kaksipaikkaisena, hänellä saattaa olla avustaja tai hän voi olla integroidussa ryhmässä. Lähtökohtana on perheiden kunnioittaminen. (Miettinen 2017-09-21.)

Tällä hetkellä varhaiskasvatuksen palveluohjaajan työ sisältää toimistotyötä ja paljon päätösten tekemistä sekä yhteistyön tekemistä eri yksiköiden esimiesten kanssa. Sidoryhmien kanssa voisi jatkossa kehittää yhteistyötä enemmän. Tarvitaan kokoavaa voimaa, jolloin säännölliset kokoontumiset olisi hyvä kehittämisen kohde. (Miettinen 2017-09-21.)

4.2 Asiakslähtöisyys varhaiskasvatuksessa

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säädetyn lain (2000, § 1) tarkoituksena on edistää asiakassuhteen luottamusta ja asiakslähtöisyyttä, sekä edistää asiakkaiden oikeutta hyvään kohteluun ja palveluun. Edellä mainitun lain (§ 4) mukaan jokaisella asiakkaalla on oikeus saada palvelua ilman syrjintää, sekä laadultaan hyvää kohtelua ja sosiaalihuoltoa. Asiakkaan ihmisarvoa ei saa loukata, sekä häntä on kohdeltava siten, että kunnioitetaan hänen ihmisarvoaan ja vakaumustaan. Asiakkaan mielipide, toivomukset, yksilölliset tarpeet sekä äidinkieli on otettava huomioon sosiaalihuoltoa toteutettaessa.

Asiakslähtöisyyttä määriteltäessä sen voidaan ajatella olevan arvoperusta sosiaali- ja terveystalouksissa. Keskeinen ominaisuus on se, että palvelut järjestetään asiakkaan tarpeisiin mahdollisimman toimiviksi. Jotta palvelu on asiakslähtöistä, asiakkaan ja palveluntarjoajan välillä on oltava vuoropuhelua ja yhteisymmärrystä. Jotta yhteisymmärryksestä voidaan puhua, on palveluntarjoajalla oltava asiakasymmärrystä, mikä tarkoittaa sitä, että palveluntarjoaja on tietoinen asiakkaan tilanteesta ja tarpeista. (Virtanen, Suoheimo, Lamminmäki, Ahonen ja Suokas 2011, 18.)

Asiakslähtöisyys on vuorovaikutuksen rakentamista asiakkaan kanssa. Puhutaan vuorovaikutuksellisesta tukemisesta, joka lähtee asiakkaan omista tarpeista ja siitä, että jokainen asiakas on erilainen. Yhdessä asiakkaan kanssa määritellään tuen tarpeet. Työskentely tuottaa tulosta, kun työntekijä ja asiakas luovat yhteisen kielen, joka pohjautuu vuorovaikutukselliseen tukemiseen. Tilanteet joissa työntekijä joutuu toimimaan asiakkaan tahtoa vastaan, ovat erityisen haastavia. Vaarana on se, että hyvin rakennettu vuorovaikutus hajoaa. Mikäli asiakas saa hyvin perusteluja työntekijän näkökulmasta ja hän saa kokemuksen, että päätös on ollut hyvä, voi luottamussuhde lujittua entisestään työntekijän ja asiakkaan välillä. (Vilén, Leppämäki ja Ekström 2008, 22–23.)

Varhaiskasvatuksella on suuri merkitys koko perheelle ja lapselle arjen sujuvuutta ajatellen. Kun lapsen paikka varhaiskasvatuksessa on turvallinen ja laadukas sekä toiveiden mukainen, vanhempien tyytyväisyys lisääntyy. Kasvatustyöhön liittyvistä asioista kuten, tavoitteista, arvoista ja vastuista keskustellaan vanhempien ja varhaiskasvattajien kesken. Yhteistyö vanhempien kanssa on vuorovaikutteista. Perheiden tilanteet ja lasten omat tarpeet otetaan yhteistyössä huomioon. (Heinonen ym. 2016, 212.)

Perhe nähdään täysivaltaisena kumppanina varhaiskasvattajien rinnalla, tällöin puhutaan perhelähtöisyydestä. Pääperiaatteena on perheen kunnioittaminen lasten ohjauksessa ja hoidossa. Perhe on sekä asiantuntija lapsen elämässä, että päätöksentekijä häntä koskevissa asioissa. Perheet ovat mukana suunnittelemassa tarvitsemiaan palveluja. Tärkeitä kohtaamisiin liittyviä tekijöitä ovat: positiivisuus, herkkyys, ystävällisyys sekä joustavuus. (Määttä ja Rantala 2016, 190–192.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa nähdään tärkeänä lapsen ja vanhempien vaikuttamisen mahdollisuuksien ja osallisuuden edistäminen. Kasvatussyhteistyössä päämääränä on yhteinen sitoutuminen lapsen turvallisen ja terveen kehityksen, kasvun ja oppimisen tavoitteiden edistämiseen. Asiat jotka tukevat kasvatussyhteistyötä ovat tasa-arvoisuus, hyvä vuorovaikutus, luottamuksen rakentaminen ja kunnioitus puolin ja toisin. Yhteistyö huoltajien kanssa edellyttää ammattilaiselta vuorovaikutusosaamista sekä aktiivisuutta, että aloitteellisuutta. (Vanhempainliitto s.a.)

Kasvatussyhteistyössä on käytetty termiä kasvatuskumppanuus. Se rakentuu luottamuksen, dialogisuuden, kuulemisen ja kunnioituksen perustalle. Kasvatuskumppanuudessa huomioidaan se, millä tavoin lasta koskevat tiedot tulevat keskustelluiksi, jaetuiksi ja vastaanotetuiksi ammattilaisten ja vanhempien välillä. Lapselle tärkeät aikuiset tavoittelevat parempaa kykyä kuulla lasta. Varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan kasvatuskumppanuudella varhaiskasvattajien ja vanhempien sitoutumista tietoisesti toimimaan yhdessä lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen eteenpäin viemiseksi. Lasta koskevat tiedot kotoa ja päivähoidosta yhdistetään kasvatuskumppanuudessa, eli kasvatussyhteistyössä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2014.)

Silloin kun lapsen tilanne vaatii syystä tai toisesta vahvempaa ja monipuolisempaa tukea, kasvatuskumppanuuteen on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. Kun lapsen tuen tarve on suurempaa, varhaiskasvattajien tehtävänä on pyrkiä toimimaan tavalla, joka vahvistaa ja ylläpitää vanhempien luottamusta varhaiskasvattajiin ja siihen, että he pystyvät yhdessä auttamaan lasta. Avoin vuoropuhelu vanhempien kanssa parhaimmassa tapauksessa vahvistaa tietoa lapsesta. Ammattilainen saa merkityksellistä tietoa huoltajien näkökulmasta ja asioihin vaikuttavista tapahtumista ja seikoista. (Kaskela ja Kekkonen 2006, 46–47.)

4.3 Kiuruveden tukimuotoja alle kouluikäisille lapsille ja perheille

Kunnilla on vastuu peruspalveluiden ja tukitoimien järjestämisestä. Kiuruvedeltä nostamme esiin seuraavia palveluita puheterapia, toimintaterapia, fysioterapia, vammaispalvelut, perhetyö, neuvolapsykologi, perheneuvola ja lapsiperheiden kotipalvelu. Nämä palvelut ovat yleisimpiä palveluita tuen tarpeessa oleville lapsille ja heidän perheilleen. Seuraavissa luvuissa avaamme näitä tukitoimia tarkemmin.

Puheterapia auttaa lapsen puheen kehityksen ja kommunikaation ongelmissa, ja terapian tavoitteena on kommunikaatio- ja toimintakyvyn parantaminen. Asiakkaista suurin osa on alle kouluikäisiä, ja he ohjautuvat puheterapeutin vastaanotolle usein neuvolan kautta. Toimintaterapia ja fysioterapia ovat liikkumisen, terveyden ja toimintakyvyn edistämistä. Lapset joilla on todettu kehityksen ja kasvun viivästymää, voivat hyötyä toimintaterapiasta. Kuntoutus voi tapahtua omassa elinympäristössä, jossa kartoitetaan esteettömyyttä ja apuvälineiden käyttöä. Toimintamahdollisuuksien parantamiseksi toimintaterapian keinoja ovat esimerkiksi apuvälinetarpeen arviointi, psykososiaalisten taitojen ja arjen harjoittelu sekä asunnon muutostöiden suunnittelu. Toiminta- ja fysioterapiaa varten tarvitaan lääkärin lähete. (Ylä-Savon SOTE s.a.a.)

Toimintaterapian keinoja asiakkaan toimintamahdollisuuksien parantamiseksi voivat olla esimerkiksi asunnon muutostöiden suunnittelu, apuvälinetarpeen arviointi, psykososiaalisten taitojen harjoittelu tai arjen toimintojen harjoittelu. Fysio- ja toimintaterapiavastaanotot toimivat ajanvarauksella ja terapiaa varten tarvitset lääkärin lähetteen. Vammaispalvelut tarjoavat ja järjestävät kehitysvammaisten sekä vaikeavammaisten sosiaalipalveluita. Ylä-Savon SOTEn palveluita järjestää sosiaalityön palveluihin kuuluva vammaispalvelujen sosiaalityön ja palveluohjauksen tiimi. Tiimissä työskentelee kaksi sosiaalityöntekijää ja kolme palveluohjaajaa. Tiimin toimipiste sijaitsee Iisalmen sosiaalikeskuksessa, josta työntekijät liikkuvat Ylä-Savon SOTEn kuntien välillä. (Ylä-Savon SOTE s.a.a.)

Lapsiperheiden kotipalvelu on lyhytaikaista perheiden kotona tapahtuvaa apua ja tukea erilaisissa tilanteissa. Kotipalvelun tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon avun tarpeen kiireellisyys ja ensisijaisuus. Palvelua tarjotaan arkisin 8-16 virka-aikaan. Palvelu on perheille maksullista. Työntekijät kirjaavat käyntitiedot sähköiseen asiakasjärjestelmään ja ovat vaitiolovelvollisia. Kotipalvelun tavoitteena on vahvistaa voimavaroja ja arjessa selviytymistä. Ennaltaehkäisy korostuu työskentelyssä. Kotipalvelun määrästä ja sisällöstä sovitaan perheen kanssa palvelua suunniteltaessa. (Ylä-Savon SOTE s.a.b.)

Perhesosiaalityön kautta voi saada erilaisia tukimuotoja kuten perhetyötä. Työtä tehdään perheen kanssa yhdessä tehdyn suunnitelman sekä työlle laadittujen tavoitteiden pohjalta. Perhetyön tavoitteena on löytää perheen omia voimavaroja ohjauksen, neuvonnan ja yhdessä tekemisen keinoin. Työtä tehdään pääsääntöisesti perheiden kotona. Työ perheen kanssa on luottamuksellista ja perheen tarpeet määrittävät työlle keston. Tapaamiset ovat etukäteen suunniteltuja ja perheen kanssa yhdessä sovittuja. Perhetyössä ei tehdä lastenhoitoa tai kodinhoitoa. (Ylä-Savon SOTE s.a.c.)

Perheneuvola antaa tukea lapsille, nuorille ja perheille erilaisissa kehitykseen ja kasvuun liittyvissä huolissa, ja se tukee perhettä myös kriisi- ja ongelmatilanteissa. Perheneuvolaan voi ottaa yhteyttä itse, lähetettä ei tarvita. Neuvolapsykologit toimivat äitiys- ja lastenneuvoloissa. Neuvolapsykologin palvelut ovat tarkoitettu lasta odottaville perheille ja alle kouluikäisille lapsille sekä heidän perheille. Tavoitteena on lasten, lasta odottavien vanhempien ja perheiden hyvinvoinnin parantaminen. Tuen tarve pyritään havaitsemaan mahdollisimman varhain ja järjestämään lapsen ja perheiden tukea niihin asioihin. Työ sisältää neuvontaa, hoidollista työskentelyä, lapsen psykologisia tutkimuksia ja ohjausta. Neuvolapsykologit tekevät yhteistyötä varhaiskasvatuksen eri tahojen kanssa. (Ylä-Savon SOTE s.a.d.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Teemme Webropol-kyselyn (liite 2) Kiuruveden Satumetsän tuen tarpeessa olevien lasten perheille. Kyselyn tavoitteena on selvittää, kuinka Kiuruveden kaupungin Satumetsän varhaiskasvattajat ovat onnistuneet tiedottamaan tuen tarpeessa olevien lasten perheitä eri tukimuodoista. Opinnäytetyön liitteenä on koottuna perheille tarkoitettuja eri tukimuotoja. Satumetsän päiväkodin varhaiskasvattajat voivat tulostaa liitteen tukimuodoista vanhemmille (liite 3). Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Miten Satumetsän varhaiskasvattajat ovat onnistuneet tiedottamaan tuen tarpeessa olevien lasten perheitä tukimuodoista?
2. Miten Satumetsän varhaiskasvattajien vuorovaikutusta pystyttäisiin parantamaan yhteistyössä perheiden kanssa?

5.1 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoituksena saada syvälinen näkemys tutkittavasta asiasta. Sanat ja lauseet ovat laadullisessa tutkimuksessa yleisiä, kun taas määrällisessä tutkimuksessa tutkitaan lukuja. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kokonaisvaltainen ilmiön ymmärtäminen. (Kananen 2014, 17–18.) Kvalitatiivista tutkimusta kuvataan kokonaisvaltaiseksi ja aineistoa kootaan luonnollisen kaltaisissa tilanteissa. Tiedonkeruu tapahtuu yleensä ihmisiä haastatteleamalla yksin tai ryhmässä, tutkimuskysymyksillä esimerkiksi Webropol-kyselyillä, lomakkeilla sekä havainnoimalla. Näin tutkittavan mielipide pääsee esille. Kohde valitaan tarkoituksenmukaisesti, niin kuin opinnäytetyösämme tehdään. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2004, 155.)

Kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluu erilaisia traditioita, lähestymistapoja ja aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Nimitys ”laadullinen” tutkimus voi olla harhaanjohtava, koska se antaa vaikutelman paremmasta ja pehmeämmästä tutkimuksesta kuin pinnalliseen ja kovaan kvantitatiiviseen tutkimukseen verrattuna. Itse asiassa tutkimus on vain pinnan raapimista, sillä tutkimuksella ei saavuteta koskaan ilmiötä kokonaisuudessa ja kaikessa syvällisyydessä. Monipuolista tietoa saadaan, kun on hyvin suunniteltu ja toteutettu tutkimusasetelma. Näin ymmärrystä tulee lisää ilmiöön liittyvissä syy-seuraussuhteissa kuin ilmiön luonteessa. (KvaliMOTV s.a.)

Usein induktio (aineistolähtöisyys) kuuluu laadulliseen tutkimukseen ja deduktio (teorialähtöisyys) kuuluu määrälliseen, mutta tämänlainen erottelu on kovin yksinkertaista. Päättelymuotoja eli induktiota ja deduktiota ei tulisi pitää vastakohtina toisilleen. Myöskään laadullista ja määrällistä tutkimusotetta ei tulisi pitää toistensa poissulkevinä ja kilpailevinä. Toisinaan samassa tutkimuksessa voi olla molempia päättelymuotoja sekä tutkimusotteita. Tällöin tutkimus ei voi olla täysin yksisuuntainen, pelkästään joko teoriaa tai aineisto lähtevää. Se ei ole myöskään joko kvantitatiivista tai kalitatiivista.

Erilaisten menetelmien avulla voidaan saada erityyppistä tietoa ihmisten elämän monimuotoisista ilmiöistä. (KvaliMOTV s.a.)

Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien oppimisympäristön (Kvalimotv) mukaan teemahaastattelu on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelu etenee ennalta suunniteltujen teemojen avulla, siinä ei ole kuitenkaan tarkoituksena edetä valmiiksi muotoiltujen kysymysten mukaan. Haastattelussa ihmisten tulkinnat ja heidän merkityksenantonsa on tärkeässä asemassa. Heille annetaan tilaa puhua vapaasti, kuitenkin päätetyt teemat pyritään keskustelemaan läpi. (KvaliMOTV s.a.)

Teemahaastattelu on keskustelunomainen haastattelutilanne ja teemojen puhumisjärjestys on vapaa. Tutkijan on tärkeää saada keskittyä rauhassa keskusteluun, eikä muistiinpanojen kirjaamiseen. Teemat voi kirjoittaa itselleen ylös esimerkiksi ranskalaisin viivoin ja laatia apukysymyksiä keskustelua varten. Haastattelussa ei käydä kysymyksiä pikkutarkasti läpi paperista lukien, vaan pyritään keskustelemaan vapaammin. On tärkeää perehtyä aihepiiriin huolellisesti, jotta voidaan keskustella juuri tietyistä teemoista. Teemahaastattelua on helppoa ryhtyä analysoimaan teemojen avulla. Aineisto voidaan analysoida kvantitatiivisesti tai kvantitatiivista sekä kvalitatiivista yhdistellen. (KvaliMOTV s.a.)

5.2 Aineiston keräys

Tutkimusaineistoa voidaan kerätä usealla eri tavalla, esimerkiksi Webropol-kyselyllä. Kyselyn etuna ovat tehokas ja nopea aineiston keruu. Kysely mahdollistaa laajan aineiston saamisen ja siinä voidaan esittää monta kysymystä. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2015, 193–196.) Kyselystä saa myös tietää ihmisten mielipiteet, ajatukset ja toiminta. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 72). Opinnäytetyössä tutkimusaineisto kerättiin Internetissä olevan Webropol-kyselyn kautta, joka on suunnattu tukea tarvitsevien lasten perheille. Webropol on yksi internetpohjaisia tutkimus- ja tiedonkeruuohjelmia. Tämä sisältää suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin. Webropol-kysely tehdään tietokoneella ja vastaukset tallentuvat tietokantaan. Linkki kyselyyn lähetetään vastaajille yleensä sähköpostin kautta. Tärkeää edustavan otoksen kannalta on, että kysely saadaan kaikille vastaajille. Aineiston keruun päätyttyä kyselyn vastaukset käsitellään tilasto-ohjelmistolla. (Heikkilä 2014, 66–67.)

Toimeksiantajamme valitsivat tuen tarpeessa olevien lasten perheet kyselyyn. Webropol-kyselyn linkin perheille toimitti Kiuruveden kaupungin Satumetsän päiväkodin johtaja yhteistyössä Kiuruveden kaupungin kiertävän erityislastentarhanopettajan kanssa. Kysely lähti 18 tuen tarpeessa olevien lasten perheille saatekirjeessä olevan linkin kautta (liite 4). Kyselyn vastausaika oli 22.–31.5.2017. Saimme vastauksia vain yhden, joten lähetimme uuden saatekirjeen 19.6.2017 (liite 5).

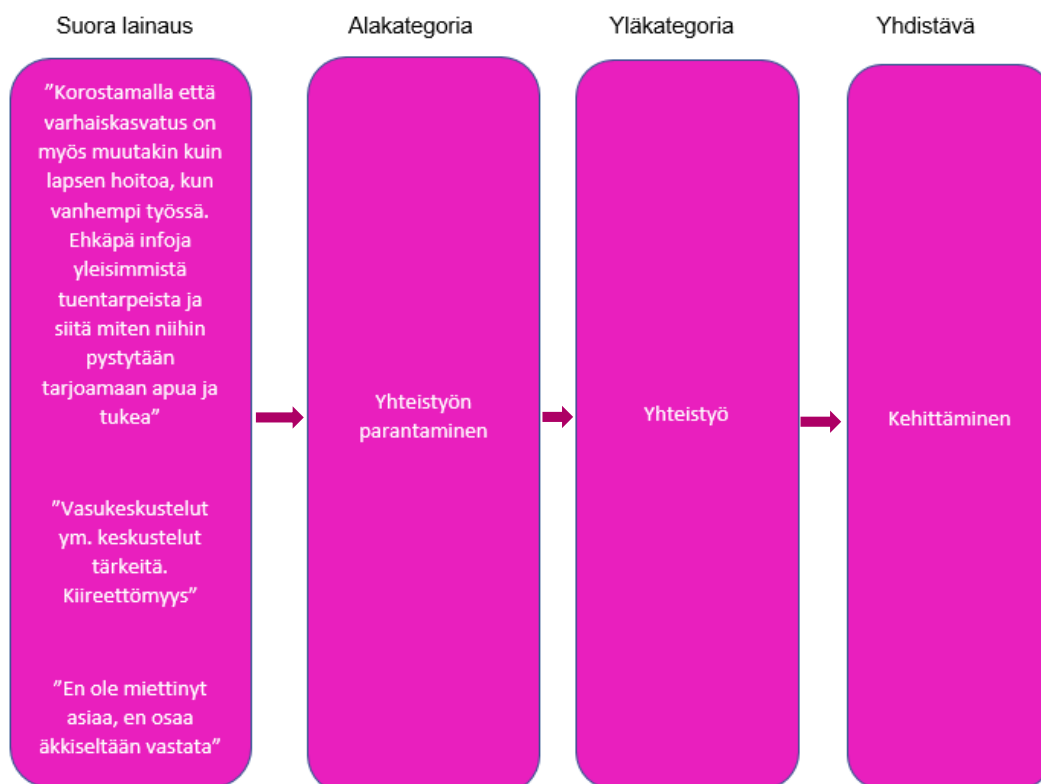
Saatekirjeen teki yksi opinnäytetyön tekijöistä, joka on töissä Satumetsän päiväkodissa Kiuruvedellä. Muut opinnäytetyöntekijät eivät saaneet tietää kenelle uusinta pyyntö meni. Kyseinen uusinta

pyyntö lähti sähköisenä linkkinä tuen tarpeessa olevien lasten vanhemmille. Tämän jälkeen vastauksia tuli neljä. Pyyntö lähetettiin vielä uudestaan 29.6.2017. Valitettavasti vastauksia ei tullut enää enempää.

5.3 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä laadullisessa tutkimuksessa. Sisällönanalyysin tarkoitus on saada aineistosta selkeä ja tiivis muoto muuttamatta aineistosta saatua tietoa. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 91, 108.) Käytämme opinnäytetyössämme induktiivista sisällönanalyysimenetelmää. Analysoimme aineistomme, minkä jälkeen etsimme uutta teorialtietoa. Emme voi etukäteen tietää, mitä ja miten paljon tietoa tarvitsemme. Tämä on osa laadullisen tutkimuksen analyysia.

Laadullinen tutkimus on jaettu eri vaiheisiin. Ensimmäisessä vaiheessa keräsimme tutkimusongelmaan liittyvät aineistot Webropol-kyselyllä. Toisessa vaiheessa kyselyn vastaukset jaettiin samaan tarkoitaviin ylä- ja alakategorioihin, joista muodostui yhdistävä kategoria. Kolmannessa vaiheessa pohdimme vastauksia tutkimuskysymysten näkökulmasta. Neljännessä vaiheessa yhdistävät kategoriat saivat oman nimensä ja muodostivat oman ryhmänsä esimerkiksi vuorovaikutus. Viimeisessä vaiheessa etsimme uusia teorialähteitä, jotka vahvistivat aiemmin esille tuotuja näkökulmia. (Kananen 2014, 99–100.) Näin saimme aineistosta kerättyä oleellista tietoa ja peilasimme sitä opinnäyte työssämme käyttämäämme teoriaan.

KUVIO 2. Kategorioihin jakaminen

Sisällönanalyysia tehdessä aineiston vastaukset pelkistetään, eli karsitaan epäolennainen pois ja huomiota kiinnitetään siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaista. Näin tekemällä tutkimuksesta saatu aineisto selkiytyy ja muuttuu hallittavammaksi. Pelkistämisen jälkeen havainnot yhdistetään yhdeksi tai harvemmaksi joukoksi. Etsimällä havainnoille yhteisiä piirteitä päästään siihen, että havaintoja voidaan yhdistellä. Lähtökohtana on, että aineistossa oletetaan olevan samankaltaisia esimerkkejä tai asioita samanlaisesta ilmiöstä. (Alasuutari 2011, 40.) Käytimme opinnäytetyössämme teorialähtöistä sisällönanalyysia. Analyysin luokittelu perustuu tällöin aikaisempaan teoriaan tai käsitejärjestelmään.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tieto perustuu luotettaviin lähteisiin ja aikaisemmin tutkittuihin tietoihin (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2015, 24). Opinnäytetyömme tutkimuksessa käytimme Webropol-kyselyä, johon laadimme kysymykset. Kysely jaettiin perheille saatekirjeenä, josta löytyi linkki kyselyyn. Saatekirje lähti 18 tukea tarvitsevalle lasten perheille. Tutkijoiden, Kiuruveden varhaiskasvatuspalveluiden ja oppilaitoksen edustajan kesken allekirjoitimme hankkeistamisopimuksen. Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000, § 15) on säädetty vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus, joka koskee meitä kaikkia.

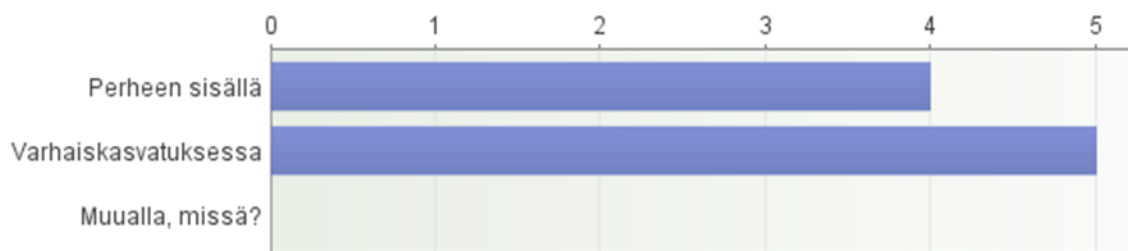
Tutkimuksen luotettavuutta toi perehtyminen kirjallisuuteen. Aihe tutkimukseen nousi esille ensimmäisenä eettisenä pohdintana, miksi valitsimme aiheen ja oliko aiheella vaikutusta yhteiskuntaan. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2015, 24). Tutkimuksemme oli tarveperusteinen, koska Satumetsän päiväkodin johtaja ja kiertävä erityislastentarhanopettaja halusivat tietää, kuinka Satumetsän varhaiskasvattajat ovat onnistuneet kertoman tukimuodoista tuen tarpeissa olevien lasten perheille. Tarkoituksenmukaisesti valitut tuen tarpeessa olevien lasten perheet takasivat, että oikeasta kohdejoukosta nousee esille vastaukset kyselyyn. (Leemann ja Hämäläinen 2015, 5.)

Webropol-kyselyn avasimme induktiivisella sisällönanalyysilla, koska se toi selkeää tutkimustietoa. Luotettavassa tutkimuksessa tutkijat ottavat huomioon eettisen kohtelun tutkimuksessa esiintyville henkilöille. Vastaajat ovat vastanneet kyselyyn vapaaehtoisesti. Pystyimme varmistamaan, että saimme halutun kohderyhmän kyselyyn. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 131.) Rehellisyys ja luotettavuus kulkivat koko opinnäytetyömme ajan. Periaatteena oli, että emme kopioi toisten tekstiä ja pidä sitä omana, vaan muokkaamme tekstin omiksi lauseiksi. Webropol-kyselystä saatu informaatio säilytettiin sellaisenaan. Webropol-kyselyn vastauksia olemme säilyttäneet yhden opinnäytetyöntekijän salasanalla suojatun sivuston takana. Hävitämme kyselyn vastaukset, kun olemme esittäneet opinnäytetyömme.

Validiteetti tarkoittaa sitä, että saadaanko tutkimuksesta esille se tieto, mitä ollaan tutkimassa. Reliabiliteetti tarkoittaa, kuinka luotettava ja toistettava tutkimusmenetelmä on. (Hiltunen 2009.) Avoimet kysymykset antoivat perheille mahdollisuuden omien mielipiteiden esilletuomiseen. Perheet vastasivat kyselyyn nimettömästi, joka antaa mahdollisesti rohkeutta vastata avoimiin kysymyksiin.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Webropol- kyselyn lähetti Satumetsän päiväkodin johtaja 18:sta tukea tarvitsevan lasten perheille. Kysely lähti 18 tukea tarvitsevalle perheelle ja vastauksia saatiin viisi. Tukea tarvitsevien lasten perheiden arki on kiireistä, joten kyselyihin vastaaminen on heikkoa. Webropol-kysely muodostui 12 kysymyksestä, joista monivalintakysymyksiä oli kuusi ja avoimia kysymyksiä oli kuusi. Kyselyssä selvitimme esitietoina, minkä ikäisiä lapsia kotitaloudessa on, onko tukea tarvitseva lapsi esikoinen, keskimäinen vai kuopus, missä tuen tarve on huomattu (kuvio 3.) ja onko tuki ollu minkä pituista. Avoimet vastaukset hyödyttivät tutkimustamme eniten, koska siitä saimme kehittämissuhteita Kiuruveden Satumetsän päiväkodille. Koska kyselyyn vastanneiden määrä on näin pieni, emme voi yleistää tutkimustulosta koskemaan suurempaa joukkoa. Seuraavat alaotsikot tulivat esille Webropol-kyselyn vastauksien myötä.

KUVIO 3. Tuen tarpeen huomiointi

Tuen tarpeessa olevien lasten perheillä on yhteensä kahdeksan lasta. Yksi 0-2 vuotias, kolme 3-4 vuotiasta, yksi 5-6 vuotias ja kolme 7-18 vuotiasta. Tuen tarpeessa olevia lapsia on viisi, niistä on esikoisia neljä ja kuopuksia yksi. Perheillä neljä (n=5) on lapsen tuen tarve huomattu perheen sisällä ja varhaiskasvatuksessa. Yhdellä (n=5) tuen tarve on huomattu varhaiskasvatuksessa. Lapsen tuen tarve kahdella (n=5) on lyhyt aikaista ja kolmella (n=5) pitkä aikaista.

6.1 Voimavaroja arjen hyvinvoinnissa

Perheet vastasivat avoimeen kysymykseen, miten arki sujuu perheessänne ja mitkä asiat ovat antaneet arkeenne voimavaroja. Perheet totesivat, että "arki sujuu hyvin, kun olemme saaneet oikean laista ohjausta ja kaikki mahdolliset terapiat ovat käynnissä viimeinkin" ja "arki on lähtenyt sujumaan, kun on saatu tuki varhaiskasvatuksesta ja erikoissairaanhoidosta". Lisäksi yksi perheistä kirjoitti seuraavasti: "Hyvin tällähetkellä. Lapsi edistynyt kuntoutuksen ansiosta." Vastauksissaan perheet tuovat esille saavansa voimavaroja arkeen sopeutumisvalmennuksesta, pienistä reissuista ja retkistä: "Myös perheessä jokaisen oma vapaa-aika ja harrastukset auttavat jaksamaan erityislapsen kanssa. Olemme myös saaneet vertaistukea esim. sopeutumisvalmennuksesta. Myös pienet reissut ja retket piristävät ja auttavat jaksamaan". Myös ulkopuolisten apu on tärkeää: "Voimavaroja lisää ulkopuolelta saatu tuki". Perheet kokivat, että voimavaroja tuo "lapsen iloisuus ja luovuus" sekä "lapsen iloisuus ja oppimisenhalu".

6.2 Perheiden tukeminen varhaiskasvatuksessa

Viisi (n=5) vastasi avoimeen kysymykseen, millä tavoin varhaiskasvatuksen henkilökunta on ottanut puheeksi lapsenne tuen tarpeen. Kyselytutkimuksen yksi (n=5) vastauksesta tulee esille, että ”kaikki tieto on kulkenut lähinnä keltaisen kautta. Olen ollut kokoajan tietoinen missä mennään.” Kyselytutkimuksessa selviää, että ”varhaiskasvatuksessa on ollut ehkä paikoin jopa liiankin varovainen suhtautuminen asiaan. Oma avoimuus asiaan varmasti vaikuttanut positiivisesti.” Vastaajat tuovat esille kyselyn avoimessa kysymyksessä, että vuorovaikutusta on ollut ovensuu- ja vasu- eli varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa: ” sekä että vasu keskustelun ja ovensuu keskustelun yhteydessä on puhuttu ja otettu puheeksi puolin ja toisin.”

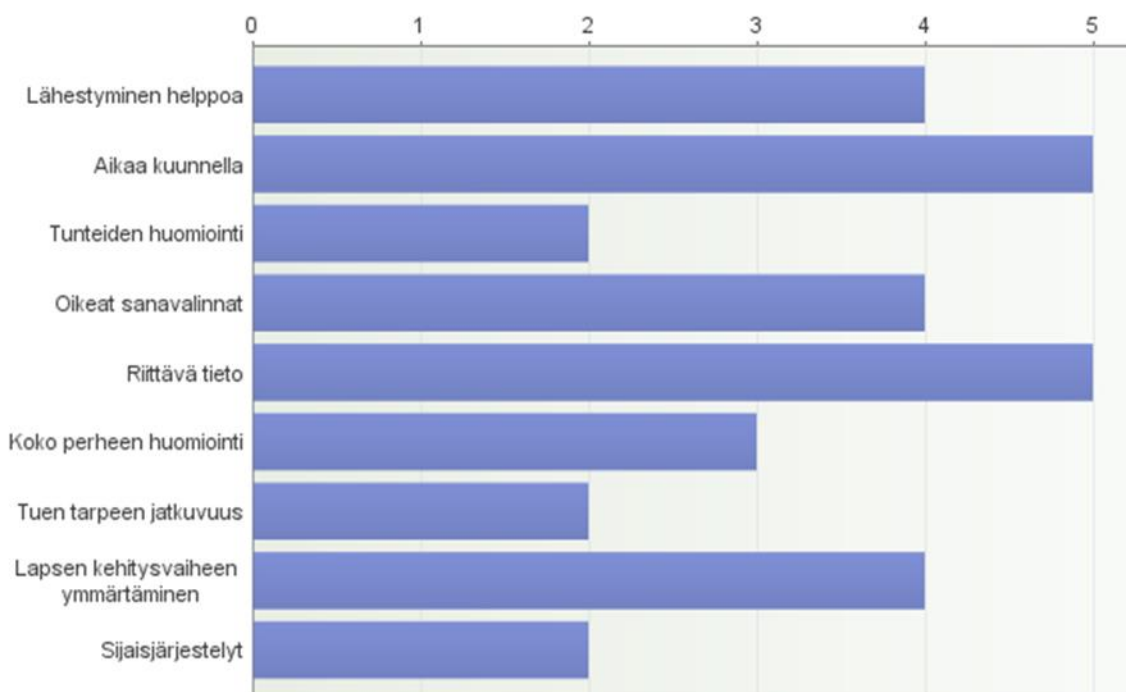
6.3 Perheiden ja lasten tukimuotojen saatavuus

Kysymykseen, millaisia tukimuotoja tuen tarpeessa oleva lapsi ja perhe saavat, on vastannut kolme perhettä (n=5). Kyselyn tuloksissa tulee esille, että kyseiset kolme perhettä käyttävät tukimuotona puheterapiaa. Lisäksi yksi näistä perheistä käyttää puheterapian lisäksi toimintaterapiaa. Perheet saavat vammais- ja kotipalveluita sekä kolmannen sektorin palveluna vertaistukea.

Perheistä kolme (n=5) vastasi kysymykseen tukimuotojen saatavuudesta: ”hyvin on saatavilla”, ”saatavuus on hyvä vaikkakin jonot voi olla pitkiäkin” ja ”Kiuruvedellä mielestäni tukea on saanut helposti, mutta odottamaan on kyllä joutunut.” Monialaista yhteistyötä on tehty erikoissairaanhoidon sekä koti- ja vammaispalveluiden kanssa: ”esim kotipalvelusta saimme 4-vuotta täyttäneelle vaimin. Vammaispalveluista olemme saaneet kotiviittomaopetusta” sekä ”esimerkiksi erikoissairaanhoidon voi olla yhteydessä, milloin vain.” Yksi (n=5) perheistä nosti esille, että ” olen itse ollut aktiivinen ja ottanut asioista selvää. SoVa-kurssilla saimme kattavan tietopaketin myös muista tukimahdollisuuksista.” Huoltajat kertoivat tuen tarpeen kestävytydestä ja jatkuvuudesta: ” Tällä hetkellä ulkopuolinen säännöllinen tuki on katkolla. On kuitenkin ollut puhetta, Myös psykologin palveluja valmiiksi mietitty, mikäli tarvetta syntyy. Puheterapiaa ei enää saada tämän kevään (2017) jälkeen.”

6.4 Vuorovaikutus varhaiskasvattajien ja perheiden välillä

Kyselyssä pyydettiin arvioimaan, miten varhaiskasvattajat ovat onnistuneet tai epäonnistuneet tukemaan lasta ja perhettä. Lisäksi pyydettiin perustelemaan vastaus. Kysymykseen vastasi viisi (n = 5) perhettä. Vastauksista tulee esille päiväkodin henkilökunnan vuorovaikutus ja perheiden kohtaaminen (kuvio 4): ”henkilökunta on helposti lähestyttävää ja vaikuttaa siltä, että heitä kiinnostaa” sekä ”pystyy kertomaan omista huolistaan”. Viisi (n = 5) perhettä vastasi, että päiväkodin henkilökunnalla on aikaa kuunnella: ”Useimmiten oli saatu heti kerrottua asia joka mielenpäällä. On myös järjestynyt aikaa myöhemmin, mikäli heti ei ole pystytty kuuntelemaan” sekä ”Palavereita on riittävän usein”. Mutta vastauksista ilmenee myös, että ”yleensä on kiire, ettei kaikkea kyllä aina kerkeä sanoa”.

KUVIO 4. Vuorovaikutus varhaiskasvattajien ja perheiden välillä

Kaksi (n=5) perhettä tuo esille, että päiväkodin henkilökunta on huomionnut tuen tarpeessa olevan perheen tunteet: "Hyvin hienotunteinen vastaanotto ja huomiointi kaikinpuolin". Neljä (n=5) perheestä tuo esille, että ammatillisuus näkyy oikeina sanavalintoina: "Ammatillista asiallista kieltä huumoria unohtamatta."

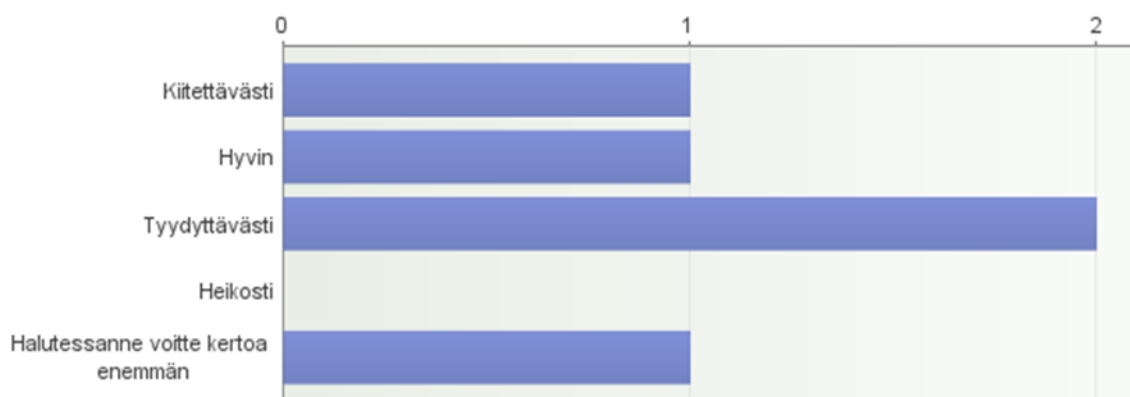
Perheet olivat sitä mieltä, että päiväkodin henkilökunta on pystynyt antamaan riittävästi tietoa tukimuodoista: "On tiedotettu ajallaan kaikesta." ja "On otettu eri tahoja mukaan." Kuitenkin kyselyssä nousi esille, että "kaikki työntekijät eivät osaa vastata kysymyksiin." Kolme (n=5) perheestä koki, että kohtaamisessa on otettu huomioon molemmat vanhemmat: "Molemmat vanhemmat on koettu kohtelu tasa-arvoisena. Isä ja äiti "samalla viivalla" ja "Molemmat vanhemmat on kyllä hyvin huomioitu."

Kaksi (n=5) perheestä olivat sitä mieltä, että lapsen tuen tarpeen jatkuvuus on otettu huomioon päivähoitossa: "On hoitunut akuuteimmassa vaiheessa. Tosin parannettavaakin tässä olisi. Lapsen tuen tarve on myös loma ja kesäaikaan ja tämä on joskus näyttäytynyt vanhemmille puutteellisena." Perheistä neljä (n=5) koki, että päivähoitokunta ymmärtää lapsen kehitysvaihetta: "On otettu huomioon, että tässä vaiheessa voi vielä olla muutenkin puheissa ongelmia." Sijaisjärjestelyjä koskevaan kysymykseen on vastannut kaksi (n=5) perheestä, joista toinen toteaa, "tuttuja aikuisia on aina paikalla".

6.5 Tukimuotojen esille tuominen päivähoitossa

Perheet vastasivat avoimeen kysymykseen, miten koette varhaiskasvatuksen henkilökunnan tuoneen esille tukimuodot, joita lapsenne on mahdollista saada. Kaksi (n=5) perhettä vastasi seuraavasti: "

Hyvin kerrottiin ja saatiin varhaiskasvatuksen kautta” ja ”Hyvin”. Perheet nostivat esille tukimuodoista tiedottamisen: ”Tässä hieman puutetta. Ehkä päivittäin toimivalla henkilökunnalla ei ole ollut riittävästi tietoa asiasta??”, ”Päiväkoti ei ole ”ehdottanut” mitään tukia?” ja ”Muulla henkilökunnalla varovainen suhtautuminen tukimuodoista keskustellessa.” Perheet tuovat esille tukimuotojen esille tuontia vastauksissaan: ”Olen saanut tiedon sairaalajakson jälkeen Kysiltä, kuntoutusohjaajalta, sekä paljon ottanut itse selvää” ja ”Myös olisin toivonut napakampaa ottautumista, että me vanhemmat olisimme nopeammin tajunneet lapsen tilanteen laajuuden ja vaikutukset. Hienotunteisuudesta kuitenkin plussaa.” Kaksi (n=5) perheestä vastasi, että ” erityislastentarhaopettaja on kuitenkin pystynyt paikkaamaan tiedon puutetta.” ”kelto selvittänyt melko kattavasti. ”

KUVIO 5. Tukimuotojen esille tuominen Satumetsän päiväkodissa

Kysyttäessä, miten varhaiskasvattajat ovat onnistuneet tuomaan tukimuotoja esille Satumetsän päiväkodissa (kuvio 5), yksi (n=5) perheistä vastasi ”kelton tiedottaminen auttanut paljon.” Kaksi (n=5) perheestä koki onnistumisen tyydyttävänä. Perheistä yksi koki, että varhaiskasvattajat ovat onnistuneet kiitettävästi ja yksi hyvin.

Viimeisessä kysymyksessä tiedustelimme perheiden parannusehdotuksia varhaiskasvattajien ja perheiden yhteistyöhön. Eräs perheistä ehdottaa seuraavaa: ”Korostamalla että varhaiskasvatus on myös muutakin kuin lapsen hoitoa, kun vanhempi on työssä. Ehkäpä infoja yleisimmistä tuentarpeista ja siitä miten niihin pystytään tarjoamaan apua ja tukea.” Myös yhteistyötä voisi parantaa: ”Vasukeskustelut ym. Keskustelut tärkeitä. Kiireettömyys.” Yhdellä perheellä ei tullut mieleen parannusehdotuksia: ”En ole miettinyt asiaa, en osaa äkkiseltään vastata.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka Kiuruveden kaupungin Satumetsän päiväkodin varhaiskasvattajat ovat onnistuneet tiedottamaan tuen tarpeessa olevia lasten perheitä erilaisista tutkimuksista. Tutkimustuloksia ei voida yleistää koskemaan suurempaa joukkoa, koska vastauksia saatiin vain viideltä perheeltä. Näin ollen saturaatio ei täyttynyt pienen aineiston vuoksi. Vastausten vähäisyyteen saattoi vaikuttaa se, että tuen tarpeessa olevien lasten perheiden arki on usein kiireistä. Saturaatio on aineiston keruuta, jossa tutkimusaineiston kerääminen lopetetaan, koska ei tule enää uutta tietoa. Riskinä on, että ei voi tietää, mikä tieto on uutta ja mikä ei. Toisaalta aineistoa saatetaan joutua keräämään lisää ja jopa kauemminkin kuin aikataulu antaisi myöten. (Saukkonen s.a.)

Perheiden arkeen kuuluu työn, perheen ja vapaa-ajan sekä harrastuksien yhteensovittaminen. Ajan täytyisi riittää myös muille asioille. Arjen rytmiin vaikuttavat vanhempien työajat, lastenhoito- ja kouluajat, harrastukset, ulkoilu, ruokailuajat ja nukkumarytmi. (Kyrölampi-Kylmänen 2010, 15–16.) Waldénin mukaan, tuen tarpeessa olevan lapsen perheen elämä kulkee paljolti sairauden tai vamman ehdoilla. Lapsen tuen tarpeella on vaikutus perheeseen. (Waldén 2006, 39.)

Tutkimuksessa eräs perhe toi esille, että huolenpuheeksi ottaminen päivähoidossa on liian varovaista ja tieto lapsen haasteesta olisi ollut hyvä tuoda aiemmin esille. Huoli oli otettu puheeksi ovensuu ja vasu (varhaiskasvatussuunnitelma) keskusteluissa ja niissä oli saanut tietoa ja tukea tutkimuksista. Vilén ym. ovat maininneet, että päiväkodin henkilökunnan ammattitaitoa tarvitaan silloin, kun päiväkodissa huomataan lapsen tuen tarve. Silloin tulee olla valmiuksia ottaa huoli puheeksi vanhempien kanssa. Huolestuminen ei ole aina iso tai vakava asia. On suuri merkitys, miten työntekijä ottaa huolen puheeksi vanhempien kanssa. Se vaikuttaa paljon siihen, miten vanhempi suhtautuu asiaan. (Vilén ym. 2006, 165.)

Kiertävän erityislastentarhanopettajan ohjaus ja neuvonta tuli esille erityisen tärkeänä tutkimuotojen esille tuomisessa ja perheiden tukemisessa. Tulosten perusteella perheiden hyvinvointia vahvistaa myös varhaiskasvatuksesta saatu tuki ja oikeanlainen ohjaus. Varhaiskasvattajalta vaaditaan herkkyyttä huomioida ja ottaa esille mahdolliset tuen tarpeet. Vanhemman kanssa on hyvä pohtia yhdessä, millaista apua on tarjolla. Asioiden jakaminen ja niistä yhdessä keskusteleminen lisäävät perheiden turvallisuudentunnetta lapsen päivähoitoa kohtaan. Vuorovaikutus varhaiskasvattajan ja vanhemman välillä voi olla tunteikasta, koska lapsella tuen tarpeen hyväksyminen voi vanhemmille olla vaikeakin paikka, mutta kaikki tunteet ovat luonnollisia. Tärkeintä on, että yhteistyön välille syntyy yhteinen luottamussuhde. (Kanninen ja Sigfrids 2012, 133–134.)

Perheen vapaa-aika ja harrastukset antoivat hyvinvointia arkeen. Mannerheimin lastensuojeluliiton mukaan vanhempien hyvinvointi on tärkeää, koska silloin lapsikin voi hyvin. Vanhemmat sivuuttavat

helposti omat tarpeensa, mutta on tärkeää tunnistaa oma jaksaminen arjessa ja ne asiat, jotka vahvistavat voimavaroja. Esimerkiksi omien ajatusten jakaminen ystävien kanssa voi olla suuri voimavara. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto s.a.) Tutkimuksessa kävi ilmi se, että myös lapsen luovuudesta ja iloisuudesta on saatu voimavaroja arkeen. Lisäksi osallistuminen sopeutumisvalmennukseen sekä ulkopuolinen tuki olivat auttaneet perheitä. Perheet olivat tyytyväisiä siihen, kun varhaiskasvattajilla on ollut aikaa kuunnella vanhempia. Kun yhteistyön on varhaiskasvattajien ja vanhempien välillä toimivaa, se yhdistää lapsen tärkeimpien ihmisten jaetun tiedon ja ymmärryksen lapsesta. Vanhempi on aina tärkein ja ensisijainen ihminen lapselle, joten yhteistyössä korostuu vanhemmuuden tukeminen. Yhteistyön alkaessa on varattava aikaa vanhemman kuulemiseen. (Kanninen ja Sigfrids 2012, 133–134.)

KUVIO 6. Kehittämisehdotukset Satumetsän varhaiskasvattajille

Keskeisimpänä kehitettävänä asiana (kuvio 6) tutkimuksessa nousi esille se, että varhaiskasvattajilla tulisi olla riittävästi tietoa erilaisista tukimuodoista, joita perheiden on mahdollista saada. Tutkimuksessa kävi ilmi, ettei joillekin perheille oltu esitelty lainkaan eri tukimuotoja. Perheet toivoivat lisää infoa tukimuodoista. Sama tarve nousi esille myös Kiuruveden kiertävältä erityislastentarhaopettajalta, joka opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa pyysi tekemään liitteen Kiuruveden eri tukimuodoista (liite 6).

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, miten Satumetsän varhaiskasvattajien vuorovaikutusta pystyttäisiin parantamaan tuen tarpeessa olevien lasten perheiden kanssa. Teimme opinnäytetyömme Kiuruveden kaupungin Satumetsän päiväkotiin. Tutkimuksemme oli laadullinen tutkimus ja teimme Webropol-kyselyn tuen tarpeessa olevien lasten perheille. Webropol-kyselyn tavoitteena oli selvittää, kuinka Satumetsän varhaiskasvattajat ovat onnistuneet tiedottamaan tuen tarpeessa olevien lasten perheitä eri tukimuodoista. Vastajamäärä jäi kyselyssä pieneksi, joten tutkimusta ei voida pitää kovinkaan luotettavana. Kyselystä saadut vastaukset antoivat kuitenkin viitteitä, mitä asioita Satumetsän päiväkodin varhaiskasvattajat voisivat kehittää. Kehittämisen kohteiksi nousivat perheiden tiedottaminen eri tukimuodoista, tukeminen ja vuorovaikutus.

Rakensimme teoriapohjan työllemme palveluohjauksen ja varhaiskasvatuksen pohjalta. Keskeisiä käsitteitä olivat palveluohjaus, varhaiskasvatus, vuorovaikutus, asiakaslähtöisyys ja osallisuus. Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö rakentuu vuorovaikutusosaamiselle, osallisuuden vahvistamiselle ja asiakaslähtöiselle työtoteelle, joka auttaa koko perhettä. Varhaiskasvattajilla on päävastuu hyvän vuorovaikutuksen rakentumisesta. Tuen tarpeessa olevien lasten määrä on kasvussa, joten yhteistyötaitojen kehittämistä tarvitaan yhä enemmän. Varhaiskasvattajilla tulisi olla ajankohtaista tietoa eri tukimuodoista, jotta perheet voivat saada oikeanlaista ohjausta heti, kun tuen tarve ilmenee. Kiertävän erityislastentarhanopettajan tuki ja merkitys nousivat kyselyssä esille, häneltä oli saatu ohjausta ja neuvontaa.

Tulevaisuudessa sosiaaliala nähdään kasvavana palvelualana, joten monipuolinen osaaminen on hyödyksi työelämässä. Tarve palveluohjaukselle on syntynyt palveluiden hajanaisuudesta. Asiakas tarvitsee apua kootakseen palvelunsa yhdeksi kokonaisuudeksi. Valintamahdollisuuksien lisääminen ja varhaiskasvatuspalvelujen suunnittelu lasten ja perheiden tarpeiden mukaan edellyttävät uudenlaista palveluohjausta. Varhaiskasvatuksen palveluohjaus on tulevaisuuden työnkuva, ja sitä on jo aloitettu kehittämään joissakin kaupungeissa.

Tuen tarpeessa olevien lasten määrä on kasvussa, joten yhteistyötaitojen kehittämistä tarvitaan yhä enemmän. Tuen tarpeessa oleva lapsi ja perhe on huomioitava kokonaisuutena ja monesta näkökulmasta ajatellen. Erityisesti tulosten perusteella voimme tulevana sosionomina kiinnittää huomiota omaan vuorovaikutusosaamiseen. Opinnäytetyön teoriaosuus on antanut meille teoreettista osaamista. Kuitenkin työskentely ja omien työtapojen oppiminen työelämässä tuo käytännön osaamista teoriaan tukien.

Tärkeää on, että varhaiskasvattajilla on ajankohtaista tietoa eri tukimuodoista, jotta perheet voivat saada oikeanlaista ohjausta heti, kun tuen tarve ilmenee. Kiertävän erityislastentarhanopettajan tuki nousi Webropol- kyselyssä esille, häneltä oli saatu ohjausta ja neuvontaa. Opinnäytetyössä nousee esille monet lait, joita varhaiskasvatuksessa tulee ottaa huomioon.

Olemme perehtyneet syvämmällä sosiaalialan arvoihin ja periaatteisiin, tulevana sosiaalialan ammattilaisina olemme sitoutuneet toimimaan niiden mukaan. Jokainen asiakas on arvokas ja kunnioitamme jokaista asiakasta, olipa elämäntilanne tai lähtökohta mikä tahansa. Tulevassa työssämme yksi työmme merkittävä tavoite on asiakkaan vahvuuksien löytäminen ja vahvistaminen. Saimme opinnäytetyön kautta lisää ymmärrystä ja taitoa toimia asiakkaan voimavaroja vahvistavasti. Osallisuuden vahvistaminen kuuluu sosiaalialan eettisiin periaatteisiin. Työn kautta ymmärrämme paremmin, millä tavoin osallisuuden kokemusta voidaan vahvistaa ja näin asiakas voi kokea voimaantumista.

Opinnäytetyötä tehdessä neljän hengen ryhmässä täytyi osata olla avoin ja rehellinen toisia ryhmäläisiä kohtaa. Oli tunnistettava omat vahvuudet ja heikkoudet sekä osattava reflektoida omia ajatuksiaan ja omaa toimintaansa. Jokaisella meistä oli kykyä kyseenalaistaa työtämme, jotta pystyimme kehittämään omaa ammatillisuuttamme ja yhteistä päätöksentekoa liittyen työhömmme. Opinnäytetyö on ollut kokonaisuudessaan opettavainen prosessi, jossa on täytynyt varautua moniin yllätyksiin. Vaikka usko työhömmme oli välillä kaukana, jaksomme kannustaa toisiamme eteenpäin. Opimme myös kestämään epävarmuuden tunnetta ja sitä, että tilanteet saattoivat muuttua, eikä niihin voinut aina itse vaikuttaa. Tätä on myös nykyinen työelämä, koska olemme jatkuvan muutoksen alla ja joskus emme voi itse hallita tilannetta työelämässä. Joudumme joustamaan ja kehittämään nopeasti uusia ratkaisuja käytännössä.

Pyrimme luomaan asiallisen vuorovaikutussuhteen ohjaavien opettajien ja toimeksiantajan välillä. Tavoitteena oli työskennellä yhteistyössä muiden kanssa huolellisesti, rehellisesti, suunnitelmallisesti ja reflektoiden meidän omaa toimintaa. Opinnäytetyön kautta saimme erilaisen oppimiskokemuksen yhteistyöstä muiden kanssa. Kaikki ei mennyt ihan suunnitelmien mukaan, mutta haasteista selvitettiin ja opinnäytetyömme oli valmis marraskuussa 2017.

Opinnäytetyömme on tehty ajankohtana, jolloin palvelurakenteet ovat yhteiskunnassa muuttumassa. Ylä-Savon Sote kuntayhtymässä on laadittu uusi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2017–2021. Siinä on mukana myös Kiuruvesi ja kehittämisen kohteena on mainittu lapsiperheiden tarpeiden mukaisen varhaiskasvatuksen järjestäminen. Tulevaisuutta emme tiedä, miten esimerkiksi varhaiskasvatuksen palvelut tulee muuttumaan. Pohdimme Kiuruveden tarvetta varhaiskasvatuksen palveluohjaajalle.

Opinnäytetyömme tekeminen osui lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE)- kärkihankkeen vaiheisiin (2016-2018). Muutosohjelman tavoitteena on muun muassa lapsi- ja perhelähtoisemmät palvelut ja kustannustehokkaammat sekä paremmin yhteen sovitettut palvelut. Hankkeessa korostuu vanhemmuuden tukeminen ja lapsen etu. Jatkotutkimuksena opinnäytetyöllemme voisi ajatella palveluoppaan laatimista Kiuruvedelle tuen tarpeessa olevien lasten perheille. Koska nyt ollaan monien suurien muutosten keskellä, palveluoppaan tekemisen ajankohta voisi olla myöhemmin.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- ALASUUTARI, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- DALLI, Carmen ja URBAN, Mathias 2011. Professionalism in Early Childhood Education and Care. International perspectives. New York: Eecera.
- ERIKSSON, Esa ja ARNKIL, Tom Erik 2009. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. [Viitattu 2017-09-18] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1
- FROM, Kristine ja KOPPINEN, Marja-Leena 2012. Menossa mukana, tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- HALME, Nina, VUORISALMI, Merja ja PERÄLÄ, Marja-Leena 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulmia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
- HEIKKILÄ, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- HEINONEN, Hanna, IIVONEN, Esa, KORHONEN, Merja, LAHTINEN, Nina, MUURONEN, Kaisu, SEMI, Ritva ja SIIMES, Ulla 2016. Lasten oikeudet ja vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- HEINÄMÄKI, Liisa 2005. Varhaista tukea lapselle: tuen tarve ja tukemisen tavat lapsiryhmässä. [Viitattu 2017-09-18] Saatavissa: http://www.sosiaalitaito.fi/ep/tiedostot/erityislastentarhanopettaja_luontorunko.pdf
- HELENIUS, Aili, KARILA, Kirsti, MUNTER, Hilikka, MÄNTYNYNEN, Pirkko ja SIREN-TIUSANEN, Helena 2001. Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.
- HILTUNEN, Leena 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. [verkkojulkaisu] Graduryhmä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 2017-09-26.] Saatavissa: http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf
- HIRSJÄRVI, Sirkka ja HURME, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. 10 painos. Helsinki: Tammi.
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2015. Tutki ja kirjoita. 20 painos. Helsinki: Tammi.
- HUHTANEN, Kristiina 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- HOTARI, Kaisa-Elina, ORANEN, Mikko ja PÖSÖ, Tarja 2013. Lapset lastensuojelun osallisina [verkko-kirja]. Julkaisussa: BARDY, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Neljäs uudistettu painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 149–164. [Viitattu 2016-11-21.] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1
- HÄKKÄ, Arja, KUOKKANEN, Helena ja VIROLAINEN, Arja 2014. Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita.
- HÄNNINEN, Kaija 2007. Palveluohjaus: asiakaslähtöistä täsmäpalvelua vauvasta vaariin. Stakesin raportteja 20/2007. Helsinki: Stakes. [Viitattu 2017-09-16.] Saatavissa: <https://julkari.fi/bitstream/handle/10024/75697/R20-2007-VERKKO.pdf?sequence=1>

- JÄRVINEN, Mervi, LAINE, Anne ja HELLMAN-SUOMINEN, Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- JÄRVINEN, Ritva, LANKINEN, Aila, TAAJAMO, Terhi, VEISTILÄ, Minna ja VIROLAINEN, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- KANANEN, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- KANANEN, Jorma 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- KANNINEN, Katri ja SIGFRIDS, Arja 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- KASKELA, Marja ja KEKKONEN Marjatta, 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.
- KYRÖNLAMPI-KYLMÄNEN, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.
- KVALIMOTV s.a Mitä laadullinen tutkimus on: lyhyt oppimäärä. [Viitattu 2017-09-18] Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html
- KVALIMOTV s.a. Teemahaastattelu. [Viitattu 2017-09-22] Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- LAKI PERUSTUSLAISTA. L 1999/731. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-11-25.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- LAKI SOSIAALIHUOLLON ASIAKKAN ASEMESTA JA OIKEUDESTA. L 2000/812. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-12-07.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- LAKI SOSIAALIHUOLLOSTA. L 2014/1301. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-11-21.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidm3570768>
- LAKI VARHAISKASVATUKSESTA. L 1973/36. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-11-27.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- LAMMI-TASKULA, Johanna, KARVONEN, Sakari ja AHLSTRÖM, Salme 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuskeskus.
- LEEMANN, Lars ja HÄMÄLÄINEN, Riitta-Maija 2015. Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra) [verkkójulkaisu] Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuskeskus. [Viitattu 2017-10-11] Saatavissa: https://www.thl.fi/documents/10531/2088501/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/52a41c04-c4fa-4cf0-bc6f-0bb06705903b
- MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIIITTO. s.a. Vanhempien hyvinvointi [verkkójulkaisu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu 2017-09-28.] Saatavissa: <https://www.mil.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemman-hyvinvointi/>
- MIETTINEN, Marjatta 2017-09-21. Varhaiskasvatuksen palveluohjaaja. [Haastattelu.] Iisalmen kulttuurikeskus.
- MÄÄTTÄ, Paula ja RANTALA, Anja 2016. Tavallisen erityinen lapsi. Onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkaisemassa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- MÄENSIVU, Kirsti 2013. Kastelli. Monialainen hyvinvointipalvelujen palveluohjaus. Julkaisussa: HÄMEENLINNAN KAUPUNKI (toim.) Palveluohjauksen käsikirja. Artikkelikokoelma taustoista ja käytännöistä. Kanta-Hämeen Pitsi-hanke. Hämeenlinnan kaupunki: Hämeenlinna, 27–32.
- NURMI, Suvielisa ja RANTALA, Kaisa 2011. Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: LK-kirjat.

OPETUSHALLITUS 2016. Varhaiskasvatuksensuunnitelman perusteet, määräykset ja ohjeet 2016:17 [verkkojulkaisu]. Opetushallitus. [Viitattu 2016-11-28.] Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/perusteet

PAJULAMMI, Henna 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Talentum media Oy. Helsinki: LK-kirjat.

PENNANEN, Ritva-Liisa 2010. Vinkkejä varhaiskasvattajille [muistio]. Sijainti: Iisalmi: Paula Knuutisen kokoelmat.

PIETILÄINEN, Eira ja SEPPÄLÄ, Heikki 2008. Palveluohjaus. Asiakastyössä ja organisaatiossa. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

SATUMETSÄN PÄIVÄKOTI s.a. Perehdytys ja varhaiskasvatussuunnitelma [lomake]. Sijainti: Kiuruvesi: Jutta Erholtzin kokoelmat.

SAUKKONEN, Pasi s.a. Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineistot. [Viitattu 2017-10-11.] Saatavissa: <http://www.mv.helsinki.fi/home/psaukkon/tutkielma/Tutkimusmenetelmat.html>

SIVISTYSLAUTAKUNTA 2017. Kiuruveden varhaiskasvatussuunnitelma. [Viitattu 2017-09-22.] Saatavissa: <http://www.kiuruvesi.fi/loader.aspx?id=e75b5346-24b5-4f9b-85aa-73beb3b4e2f>

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ 2009. Varhaiskasvatuksen uudistamisen linjauksia. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:28. [Viitattu 2017-09-17.] Saatavissa: <http://stm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-00-2848-0>

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2014. Kasvatuskumppanuus. [verkkojulkaisu] [Viitattu 2017-09-15] Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/kasvatuskumppanuus

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Painos 11. Helsinki: Tammi.

UNICEF 2011. Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja. (Suom. Inka Hietämäki.) Helsinki: Edita Prima Oy.

VANHEMPAINLIITTO s.a. Kasvatusyhtesityö varhaiskasvatuksessa. [verkkojulkaisu] [Viitattu 2017-09-15.] Saatavissa: http://www.vanhempainliitto.fi/koti_ja_koulu/kasvatusyhteistyö_varhaiskasvatuksessa

VARHAISKASVATUKSEN PALVELUOHJAUKSEN KÄSIKIRJA 2016. Lappeenrannan kaupunki. Kasvatus- ja opetuslautakunta. [Viitattu 2017-09-17.] Saatavissa: www.lappeenranta.fi/loa-der.aspx?id=8342bf09-8507-494e-93f7-8a612c7d1d80

VILÉN, Marik, VIHUNEN, Riitta, VARTIAINEN, Jari, SIVÉN Tuula, NEUVONEN, Sohvi ja KURVINEN, Auli 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.

VILÉN, Marika, LEPPÄMÄKI, Päivi ja EKSTRÖM, Leena 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

VIRTANEN, Petri, SUOHEIMO, Maria, LAMMINMÄKI, Sara, AHONEN, Päivi ja SUOKAS, Markku. Matka-opas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen [verkkojulkaisu] [Viitattu 2016-11-29.] Saatavissa: <https://www.tekes.fi/globalassets/julkaisut/matkaopas.pdf>

YLÄ-SAVON SOTE s.a.a. Fysioterapia ja toimintaterapia. [Viitattu 2017-09-29.] saatavissa: <http://www.ylasavonsote.fi/fysio-ja-toimintaterapia>

YLÄ-SAVON SOTE s.a.b. Lapsiperheiden kotipalvelu. [Viitattu 2017-09-29.] Saatavissa: <http://www.ylasavonsote.fi/lapsiperheiden-kotipalvelu>

YLÄ-SAVON SOTE s.a.d. Neuvolapsykologit. [Viitattu 2017-09-29.] Saatavissa: <http://www.ylasavonsote.fi/neuvolapsykologit>

YLÄ-SAVON SOTE s.a.d. perheneuvola. [Viitattu 2017-09-29.] Saatavissa: <http://www.ylasavonsote.fi/perheneuvola>

YLÄ-SAVON SOTE s.a.c. Perhetyö. [Viitattu 2017-09-29.] Saatavissa: <http://www.ylasavon-sote.fi/perhetyo>

YLÄ-SAVON SOTE s.a.a. Puheterapia. [Viitattu 2017-09-29.] Saatavissa: <http://www.ylasavon-sote.fi/puheterapia>

YLÄ-SAVON SOTE s.a.a. Vammaispalvelut. [Viitattu 2017-09-27.] Saatavissa: <http://www.ylasavon-sote.fi/vammaispalvelut>

WALDÉN, Anne 2006. "Muurinsärkijät" Tutkimus neurologisesti sairaan tai vammaisen lapsen perheen selviytymisen tukemisesta. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. [Viitattu 2017-09-26.] Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_951-27-0507-9/urn_isbn_951-27-0507-9.pdf

LIITE 1: HAASTATTELUKYSYMYKSET VARHAISKASVATUKSEN PALVELUOHJAAJALLE

HAASTATELU KYSYMYKSET

1. TAUSTATIEDOT:

2. MINKÄ ALAISENA TOIMII? (OPETUS JA SIVISTYSPÄVELU?)

3. MILLAINEN ON TUEN TARPEESSA OLEVAN LAPSEN PERHEEN PROSESSIN VAIHEET?

4. MITEN VARHAISKASVATUKSEN PALVELUOHJAAJANA KOHTAAT PERHEET JA LAPSET JA HEIDÄN TARPEET?

5. MITEN TOIMII MONIALAINEN YHTEISTYÖ? (PERHEEN ASiantuntijuuden huomioon ottaminen?)

6. MITÄ HYVÄÄ NÄET TYÖSSÄSI? MITÄ KEHITETTÄVÄÄ VARHAISKASVATUKSEN PALVELUOHJAAJAN TYÖSSÄ OLISI?

VARHAISKASVATUKSEN PALVELUOHJAAJA, IISALMI

IISALMEN KULTTUURIKESKUS, 21.9.2017 KLO 15.00

LIITE 2: WEBROPOL-KYSELY VANHEMMILLE

Opinnäytetyön kysely

Olisitko ystävällinen ja vastaisit opinnäytetyömme kyselyyn. Vastaamiseen menee noin 5-10 minuuttia ja vastaukset ovat luottamuksellisia. Kiitos vastauksistasi. 😊

ESITIEDOT***1. Minkä ikäisiä lapsia kotitaloudessanne on? ****

- 0-2 vuotta
- 3-4 vuotta
- 5-6 vuotta
- 7-18 vuotta

2. Onko tukea tarvitseva lapsenne? *

- Esikoinen
- Keskimäinen
- Kuopus

KOKEMUKSIA***3. Missä lapsenne tuen tarve on huomattu?***

- Perheen sisällä
- Varhaiskasvatuksessa
- Muualla, missä?

4. Onko lapsenne tuen tarve?

- Lyhyt aikaista
- Pitkä aikaista
- Koko elämän mittaista
- En osaa sanoa tässä vaiheessa

5. Miten arki sujuu perheessänne? Mitkä asiat ovat antaneet arkeenne voimavaroja?***6. Millä tavoin varhaiskasvatuksen henkilökunta on ottanut puheeksi lapsenne tuen tarpeen? (esimerkiksi vasu- tai ovensuukeskustelut)***

VUOROVAIKUTUKSELLINEN TUKEMINEN
7. Millaisia tukimuotoja tuen tarpeessa oleva lapsenne ja perheenne saa?

- Terapiat, mitkä?
- Neuvolapsykologi
- Fysioterapeutti
- Terveydenhoitaja
- Lastenpsykiatri
- Vammalspalvelut
- Perheneuvolapalvelut
- Kotipalvelu
- Tukiperhe
- Perhetyö
- Henkilökohtainenavustaja
- Vertaistukiryhmät

8. Miten koette tukimuotojen saatavuuden?**9. Miten lapsenne varhaiskasvattajat ovat onnistuneet/epäonnistuneet tukemaan lastanne ja perhettänne? Perustelee vastauksesi.**

- Lähestyminen helppoa
- Aikaa kuunnella
- Tunteiden huomiointi
- Oikeat sanavallinat
- Riittävä tieto
- Koko perheen huomiointi
- Tuen tarpeen jatkuvuus
- Lapsen kehitysvaiheen ymmärtäminen
-
- Sijaisjärjestelyt

10. Miten koette varhaiskasvatuksen henkilökunnan tuoneen esille tukimuodot, joita lapsenne on mahdollista saada?**11. Miten varhaiskasvatuksen henkilökunta on onnistunut tuomaan esille tukimuodot, joita lapsenne on mahdollista saada?**

- Kilttevästi
- Hyvin
- Tyydyttävästi
- Heikosti
- Halutessanne voitte kertoa enemmän

12. Miten varhaiskasvatuksen ja perheen yhteistyötä voisi parantaa?

LIITE 3: TUKIMUODOT KIURUVEDELLÄ

FYSIO-JA TOIMINTATERAPIA

Toimintaterapia ja fysioterapia ovat liikkumisen, terveyden ja toimintakyvyn edistämistä.

Puh. 040 014 4508

LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELU

Lapsiperheiden kotipalvelu on lyhytaikaista perheiden kotona tapahtuvaa apua ja tukea erilaisissa tilanteissa.

Lapsiperheiden palveluohjaus arkisin klo 8-14

Puh. 040 014 4514

NEUVOLAPSYKOLOGI

Neuvolapsykologin palvelut ovat tarkoitettu lasta odottaville perheille ja alle kouluikäisille lapsille sekä heidän perheilleen. Tavoitteena on lasten, lasta odottavien vanhempien ja perheiden hyvinvoinnin parantaminen

PERHETYÖ

Perhetyön tavoitteena on löytää perheen omia voimavaroja ohjauksen, neuvonnan ja yhdessä tekemisen keinoin.

Lapsiperheiden palveluohjaus arkisin klo 8-14

Puh. 040 014 4514

PERHENEUVOLA

Perheneuvola antaa tukea lapsille, nuorille ja perheille erilaisissa kehitykseen ja kasvuun liittyvissä huolissa, se tukee perhettä myös kriisi- ja ongelmatilanteissa.

Puh. 040 656 5117 (maanantaina klo 8.00 - 10.00 tiistaina klo 8.00 - 10.00 torstaina klo 12.00 - 14.00 ja perjantaina klo 8.00 - 10.00)

PUHETERAPIA

Puheterapia auttaa lapsen puheen kehityksen ja kommunikaation ongelmissa, tavoitteena on kommunikaatio- ja toimintakyvyn parantaminen.

Puh. 040 489 4817.

Puh. 040 489 4814

VAMMAISPALVELUT

Vammaispalvelut tarjoavat ja järjestävät kehitysvammaisten sekä vaikeavammaisten sosiaalipalveluita.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän vammaissosiaalityön palvelut

Puh. 040 751 9605

LIITE 4: SAATEKIRJE 1

Hyvät Päivähoitolasten Vanhemmat!

Olemme sosionomiopiskelijoita Savonia ammattikorkeakoulusta lisäalasta ja teemme opinnäytetyötä, joka liittyy varhaiskasvatuspalvelujen kehittämiseen Kiuruvedellä.

Pyydämme teitä osallistumaan sähköiseen palautekyselyyn osoitteessa: <https://www.webpolsurveys.com/S/C9D398F612BF69D4.par> jossa kartoitamme vanhempien saamaa tukea lastensa päivähoitopaikasta erityisen tuen tarpeisiin. Kysymykset koskevat perheiden saamaa palveluohjausta lapsi- ja perhepalveluista sekä päivähoidon toteuttamaa tukea kasvatuskumppanuudessa.

Vastaukset ovat täysin luottamuksellisia, eivätkä ne mene sellaisenaan päivähoidon henkilöstön tietoon. Keräämme palautetta Satumetsän päivähoitopaikassa olevien lasten vanhemmilta. Kyselyyn vastataan nimettömänä.

Käytämme saamiamme aineistoja ainoastaan opinnäytetyötämme varten. Opinnäytetyömme valmistuu ensi syksynä, jolloin on nähtävissä yhteenvetona kyselyn pohjalta tulleita kehittämistavoitteita.

Sähköiseen kyselyyn vastaamiseen menee aikaa 5-10 minuuttia. Kyselyyn voi vastata **31.5.2017 klo 16.00** mennessä.

Mikäli teillä on jotakin kysyttävää kyselyyn liittyen, voitte olla meihin yhteydessä sähköpostin välityksellä. Kerromme asiasta mielellämme lisää.

Vastauksistanne ja yhteistyöstä jo etukäteen kiittäen
Sirpa, Paula, Nina ja Jutta

Sirpa Oksanen: sirpa.oksanen@edu.savonia.fi

Paula Knuutinen: paula.k.knuutinen@edu.savonia.fi

Nina Jokinen: nina.a.jokinen@edu.savonia.fi

Jutta Erholtz: jutta.erholtz@edu.savonia.fi

LIITE 5: SAATEKIRJE 2

Hei.

Olen Paula Knuutinen, vakituinen lastenhoitaja Satumetsän päiväkodissa. Olen saanut teidän sähköpostiosoitteen käyttöön opinnäytetyön kyselyä varten. Sähköpostinne ei tule toisten opinnäytetyön tutkijoiden tietoon.

LINKKI KYSELYYN:

<https://www.webropol-surveys.com/S/C9D398F612BF69D4.par>

Sosionomit Savonia ammattikorkeakoulusta Iisalimesta tekevät sähköistä kyselyä varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Kyselyyn osallistuu Kiuruveden päiväkoti Satumetsä. Saatuja aineistoja käytetään ainoastaan opinnäytetyötä varten ja kysely on täysin luottamuksellinen.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka teidän lasten varhaiskasvattajat ovat onnistuneet kertomaan eri tukimuodoista. Selvitetään myös teidän kokemuksia Satumetsän varhaiskasvattajien vuorovaikutuksesta.

Opinnäytetyön kannalta teidän vastaukset ovat erittäin arvokkaita. Sähköiseen kyselyyn menee aikaa vain 5-10 minuuttia ja vastauksista ei tule henkilöllisyytenne ilmi. Halutessanne voitte kysyä lisätietoja. Opinnäytetyön alustava esittämisaika on lokakuussa 2017.

Tutkijoiden yhteystiedot:

Sirpa Oksanen

sirpa.oksanen@edu.savonia.fi

Paula Knuutinen

paula.k.knuutinen@edu.savonia.fi

Nina Jokinen

nina.a.jokinen@edu.savonia.fi

Jutta Erholtz

jutta.erholtz@edu.savonia.fi

KIITOS VASTAUKSISTA JA YHTEISTYÖSTÄ